

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÖĞRENCİ BEYİN FIRTINASI

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

26

MAYIS
2022

10.30
15.30

İİBF KEMAL ESENGÜN
KONFERANS SALONU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

**Düzenleyen: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
Uygulama ve Araştırma Merkezi**

Hazırlama Komitesi

Gaye Nur PASLI

Nafi Emre ÇELİK

Aziz SEVİNÇ

Eray YILMAZ

Fatma ÇİFTÇİ

Danışma Kurulu

DR. ÖĞR.ÜYESİ ESRA ÇAVUŞOĞLU (Uluslararası İlişkiler Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürü)

PROF.DR. ALİ AYATA

DOÇ.DR. YİĞİT ANIL GÜZELİPEK

Yer

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kemal Esengün Konferans Salonu
Tarih: 26 Mayıs 2022

Editör: Nafi Emre Çelik

Moderatör: Prof. Dr. Ali Ayata

ATÖLYE ÇALIŞMASI GRUPLARI

Politik Analiz Ekibi

Mustafa Huzeyfe AYDINOĞLU

Ayşegül COŞKUN

Aylanur GÜN

Şerife Nur AVCU

Rusya-Ukrayna Gerginliğinde Rusya'nın Tarihsel Kimliği

B.M.'nin Çıkmazı

Gaye Nur PASLI

Nafi Emre ÇELİK

Aziz SEVİNÇ

Fatma ÇİFTÇİ

Eray YILMAZ

Rusya-Ukrayna Savaşı ve BM'nin Savaşta Etkileri

Gambit

Ahmet Ercan KAPLAN

Bahadır USAL

Emine UĞUZ

Burcu Dilan ORAK

Batı'nın Rusya Ukrayna Krizini Kullanarak, Çin Üzerinden Etkileri

Tehdit

Tunahan ÖRKMEN

Abdoul Aziz DABRE

Kubilay ÖZCAN

Sefa ALLAK

Sercan ÖNDER

Çok Boyutlu Bir Savaş: Rusya-Ukrayna Örneği

Jeopolitikçiler

Mahmut Mert YÜCEL

Shokrullah ATAİE

Seda DOKANAK

Rus Jeopolitiği Üzerinden Rusya Siyaseti

BİLDİRİ METİNLERİ

İçindekiler

Rusya-Ukrayna Gerginliğinde Rusya'nın Tarihsel Kimliği (Mustafa Huzeyfe AYDINOĞLU, Ayşegül COŞKUN, Aylanur GÜN, Şerife Nur AVCU)	6
Rus Jeopolitiği Üzerinden Rusya Siyaseti (Mahmut Mert YÜCEL, Shokrullah ATAİE, Seda DOKANAK)	13
Çok Boyutlu Bir Savaş: Rusya-Ukrayna Örneği (Tunahan ÖRKMEN, Abdoul Aziz DABRE, Kubilay ÖZCAN, Sefa ALLAK, Sercan ÖNDER)	25
Batı'nın Rusya Ukrayna Krizini Kullanarak, Çin Üzerinden Etkileri (Ahmet Ercan KAPLAN, Bahadır USAL, Emine UĞUZ, Burcu Dilan ORAK)	40
Rusya-Ukrayna Savaşı ve BM'nin Savaşta Etkileri (Gaye Nur PASLI, Nafi Emre ÇELİK, Aziz SEVİNÇ, Fatma ÇİFTÇİ, Eray YILMAZ)	63

Rusya-Ukrayna Gerginliğinde Rusya'nın Tarihsel Kimliği

Aylanur Gün, Mustafa Huzeyfe Aydınoglu, Şerife Nur Avcu, Ayşegül Coşkun*

GİRİŞ

Rusya-Ukrayna savaşı konulu "Öğrenci Atölye Çalışmasının" Politik Analiz Ekibi olarak bizim ele aldığımız konu Rusya-Ukrayna gerginliğinde Rusya'nın tarihsel kimliğidir. Bu çalışma Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Sovyetler Birliği döneminde istihbarat ajansı KGB'deki ajanlık geçmişinden günümüze Rusya'nın Politik ve Ulusal gelişimi ve değişimi açısından değerlendirilmektedir. Çalışmanın içerisinde NATO ve Rusya ilişkisi detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Değerlendirmemiz Rusya-Ukrayna gerginliğinin gidişatını gözlemlemiştir. Bu gerginlikte ülkelerin tarihi süreçleri büyük önem arz etmektedir. Bu sebepten dolayı Rusya'nın tarihsel kimliği büyük rol oynamıştır. Rusya'nın tarihsel kimliğinin etkili olması sürecinde Rusya başkanı Vladimir Putin'in liderliği önemli bir rol oynadığı için öncelikli olarak Putin'in geçmişi ele alınmaktadır. Bu çerçevede Batı ve NATO tarafından gerçekleştirilen, Rusya'nın sınırlarının ve güvenliğinin tehdit edilmesine yönelik girişimler sonucunda Rusya'nın verdiği tepki ortaya konmaktadır.

1.PUTİN'İN AJANLIKTAN BAŞKANLIĞINA UZANAN SÜRECİ

Putin genç yaşlardan itibaren lisede öğretmeninin yönlendirmesiyle politika kitaplarının araştırmalarının yanı sıra izlediği ajan filmlerinden esinlenerek KGB'de ajan olmak istemiştir. Henüz 16 yaşındayken KGB'nin kapısını çaldı ve bir yetkili ile görüşmeye başladı. Yetkili eğer KGB'ye girmek istiyorsa Putin'in orduya katılması gerektiğini ya da üniversitede hukuk okuması gerektiğini söylemiştir. Putin girilmesinin çok zor olduğu Rusya'nın seçkin akademik kurumlarından olan Leningrad Üniversitesi'nde hukuk okumaya bu şekilde karar verdi. Hukuk fakültesinden mezun olduktan sonra 1975 yılının yaz aylarında KGB'de çalışmaya başlamıştır. 1 senelik sorgu teknikleri ve haber toplama adına aldığı eğitimlerden sonra 1976 yılında Teğmen rütbesini almaya hak kazanan Putin'in ilk görevi Leningrad'da yurt içinde bulunan ve gelen yabancılar ile aynı zamanda yurtdışına giden gazeteciler, sporcular hakkında bilgi ve haber toplamaktı. Daha sonra Putin Dresden'e 1980'lerin ortasında atandı. Doğu Almanya

---

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 1. Sınıf öğrencileri.

Putin'in KGB'deki ilk yurtdışı göreviydi. Putin her zaman KGB'de çalışmayı çocukluğundan beri istediğini anlatır. Kendi sözleriyle bu isteminin nedenini "Tek bir kişinin çabaları orduların yapamadığı şeylerin yapılmasını sağlayabilir. Bir ajan binlerce kişinin kaderini belirleyebilir." diyerek ifade ediyor. Bu bilinçle yetişen Putin'in milliyetçi kimliği ön plandadır. Milliyetçilik kimliği ön planda olan Putin hem Rusya hemde Devlet Başkanı Boris Yeltsin için ideal bir başbakan adayıydı. Yeltsin 1999'da Putin'i Başbakan olarak atadı. Putin 9-16 Ağustos 1999 tarihleri arasında Başbakan Yardımcısı ve Başbakan Vekilliği, 16 Ağustostan itibaren Başbakan olarak görev yapmaya başladı. Boris Yeltsin'in 31 Aralık 1999'da istifa etmesinin ardından anayasa gereği 3 ay içerisinde Devlet Başkanlığı seçimi yapılincaya kadar bu görevi vekaleten üstlendi. 4 Mart 2012'de yapılan Devlet Başkanlığı seçiminde aldığı % 63.6 oy ile 3. kez Rusya Federasyonu Başkanı oldu.

2. RUSYA'NIN TARİHİ

Rusya'nın tarihine gelecek olursak; Rus Çarlık İmparatorluğu'nun Vladimir Lenin önderliğinde 1917'deki Ekim Devrimi (Bolşevik ihtilali) ile yıkılmasının ardından başlayan Bolşevik-Menşevik mücadelesi Bolşeviklerin lehine sonuçlanmaktadır. 1922'de aynı topraklar üzerine Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kurulmuştur. 12 Mart 1947'de başlayan Soğuk Savaş döneminde SSCB, ABD'nin karşısında büyük rakip güç konumunda olmuştur. İki kutbunda ekonomik ve sosyokültürel olarak yıprandığı Soğuk Savaş, 1985 yılında Sovyetler lideri Mihail Gorbaçov'un iktidarı sırasında gerçekleştirilen Glasnost (Açıklık) ve Perestroyka (Ekonomik Reform) ile başlayıp 6 yıl süren reformların ardından 1991 yılının sonunda SSCB'nin çöküşü ile sonuçlanmıştır. Sovyetler Birliğe bağlı bazı ülkeler bağımsızlıklarını ilan etti. Ukrayna bağımsızlığını ilan eden 15 ülkenin arasında bulunmaktaydı.

2.1. NATO'NUN RUSYAYA VERDİĞİ SÖZLER

Geçmişe dönüldüğünde 12 Eylül 1990 Almanya'nın yeniden birleşmesi için Batı Almanya, Fransa, Amerika, İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında bir antlaşma imzalanır. '2+4 anlaşması' adı geçen 4 ülke Almanya'daki tüm haklarından vazgeçer ve Almanya birleşerek bağımsızlığını ilan eder. Antlaşmaya göre NATO; Sovyetler birliğine ait Doğu Almanya'ya kadar genişletilecektir. Karşılığında Sovyetlere NATO'nun asla Doğu Almanya'nın ötesine geçmeyeceğine dair söz verilmiştir. NATO Almanya sınırlarını aşmayacaktır.

Amerika'nın Dış İşleri Bakanı James BOKER, Sovyetler Birliği Başkanı (Gorbaçov) 'a aynen şöyle demiştir; NATO olarak Birleşik Almanya'daki varlığımızı sürdürürsek NATO'nun yetki alanı Doğu'ya bir karış dahi genişlemeyecek. Yıllar sonra 2009'da James Boker verdiği bu sözü inkar eder ancak Boker, Almanya Başkanına yazdığı bir mektupta Rusya'ya verilen bu sözü çok net olarak yazmıştır. Zaten Amerika'nın Sovyetler Birliği'ndeki son büyük elçisi Jack Macbook ve o sırada ulusal güvenlik danışman yardımcısı dahil olmak üzere birçok yetkili isim bu güvencelerin gerçekten Sovyetlere verildiğini söyler. Bu sözlerin ardından Sovyet Rusya Doğu Almanya'daki haklarından vazgeçmiştir fakat NATO doğuya doğru genişlemeye devam etmiştir. Önce Varşova Paktı üyeleri olan Polonya Çek Cumhuriyeti ve Macaristan NATO'ya davet edilerek örgüte katılır. 2004 yılındaysa 7 ülke daha NATO'ya katılır. Rusya devlet başkanı Putin Batı'nın iki yüzlülüğü nedeniyle NATO'nun Moskova'ya ihanet ettiğini düşünür. Verilen sözlerin inkar edilmesi üzerine Rusya kendini tehlikede hisseder. NATO'nun askeri alt yapısı Rusya'nın sınırlarına kadar dayanmıştır. Haklı olarak Rusya NATO'nun genişleyerek yakınındaki ülkelere füzeler yerleştirmesine kendi varlığı ve güvenliği için ciddi bir tehdit olarak görür. Amerika ve müttefikleri Rusya'yı çevreleme yönünde bir politika izlemektedir. 2004 yılında başkan seçilen Yuliya Volodimirivna Timoşenko Ukrayna'yı Rusya'nın hegemonyasından kurtarıp NATO ve AB ile birleştirmek istemektedir. Bunun üzerine Amerika Ukrayna'ya kesin bir tarih vermese de bir gün mutlaka NATO 'ya dahil edileceğinin sözünü verir. Ukrayna NATO 'ya katılma süreci olarak bir üyelik eylemsellik planı talep eder. Bu tavırları sergileyen Avrupa yanlısı Ukrayna'nın ortaya çıkışı Rusya'nın kendi oterite modeline varoluşsal bir tehdit olarak görülür. Bunun üzerine Rusya'nın doğalgaz şirketi Ukrayna'nın doğalgazını keser. Doğalgaz hatlarının büyük çoğunluğu da Ukrayna üzerinden geçen formatları ile taşınmaktadır. Bu durum Avrupa genelinde küçük bir gaz krizini tetikleyebilir. Yapılan bu ihanete karşı Rusya saldırganca davranmak yerine doğalgaz hatlarını keserek küçük uyarılarda bulunur. Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya alınmayacağına dair taahüt istemektedir. Rusya ısrarla blöf yapmadığını vurgulamakta ve Ukrayna'nın veya Gürcistan'nın NATO'ya alınmasını ya da Rusya'ya yakın bölgelerde NATO yığınağını kabul etmediğini belirtmiştir. Rusya için ölüm kalım meselesi olan bu konuda NATO uyarıları dikkate almamaktadır. 17 Mayıs 1990'da Brüksel'deki toplantıyı hatırlarsak ABD Başkanı, İngiltere Başkanı, Almanya Başkanı, NATO genel sekreteri; Sovyetler Birliği lideri ve bu ülkelerin dışişleri bakanlarının katıldığı toplantı: PUTİN bu toplantıda batılı liderlerin Gorbaçov'a NATO'nun doğuya doğru genişlemeyeceğine dair söz verdiğini öne sürüyor ve bu konuda son derece ısrarlıdır. Toplantının kayıtları ortaya çıkarılmış, çıkarılan kayıtlarda batılı liderler Gorbaçov'a bu tarz telkinlerde bulunmuştur.

2.2 RUSYANIN İKAZLARI

Yakın tarihi incelediğimizde ve Avrasya coğrafyası haritasına bakıldığında, 2000'den bu yana gerçekleştirilen Washington destekli renkli devrimlerin şablonunu görebiliriz. Burada esas amaç Rusya'yı tehdit edip ekonomik yaşam damarını Ukrayna'dan kesmek. Bu yaşam damarı Rusya'nın Ural'lar ve Sibirya'daki devasa petrol ve doğalgaz rezervlerini Batı Avrupa ve Avrasya'ya taşıyan boru hatları şebekesidir. Rusya, NATO ülkeleri tarafından kuşatılmaktadır ve Ukrayna NATO'ya dahil olursa Rusya'nın ekonomik ve askeri güvenliği için yıkıcı bir tehlike teşkil edecektir. Saldırgan bir tutum sergilemeyen Rusya Avrupa'yı doğal gaz kriziyle uyarılmaktadır.

3. RUSYA VE UKRAYNA'NIN BAĞLARI VE TARİHTE YAŞANAN KRİZLERİ

Rusya tarihsel kökenlere bakıldığında Ukrayna ile aynı dile ve kültüre sahip olan, mensubu oldukları Slav ırkından iki farklı millet olarak ortaya çıkmaktadır. İlerleyen dönemlerde ideolojik ve sınırlar olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile tek çatı altında görülmektedir. SSCB'nin yıkılması ve demir perdenin dağılması ile Ukrayna bağımsızlık mücadelesi ile kendi bağımsızlığını kazanmak isteyen ülkeler arasında görülmektedir. Günümüzde Rusya ise eski SSCB topraklarını kontrolünde tutmak ve eski kalibresine dönmek amacı ile Ukrayna'nın hala kendi toprağı olduğunu savunmaktadır. Putin açıkça bir sentez oluşturmaya çabalamıştır. 2001 yılı başlarında eski Sovyet ulusal marşını tekrar kabul ederek ona yeni sözler yazdırmış, devletin bayrağını Çarlık Rusyasının üç renkli bayrağı olarak saptarken ordunun bayrağını Kızıl bayrak olarak bırakmış dokunmamıştır. Burada Putin'in Sovyet severliğinin ön plana çıkmasıyla birlikte Rusya halkı içinde bu vatanseverliği aşılacak için çabalamaktadır. "Her kim ki Sovyetler Birliğinin çöküşünden dolayı üzülüyor , onun kalbi yoktur; her kim ki onu eski şekliyle canlandırmak istiyor , onun aklı yoktur." sözleriyle düşünce ve fikrini belirtmiştir. Aynı zamanda Vladimir Putin sürekli "Tek Halk" arzusundan bahsetmekte, dile getirmektedir. Rusya ve Ukrayna'nın iç içe geçmiş coğrafyasından dolayı geçmişte 12. yüzyılda Kiev Rusya'sının dağılarak otonom prenslikler haline gelmesi , SSCB zamanı dağılmanın ilk yıllarında Kırım'da bulunan

Karadeniz filoları anlaşmazlığı, 1992'de Ukrayna'nın Deniz Kuvvetleri'ne ait SKR-112'nin Odessa'ya gitmesi ile yaşanan askeri kriz , Amiral Kzunetsov Uçak Gemisinin paylaşılabilmesi gibi bir çok Askeri ve Politik sıkıntılar yaşanmıştır. Moskova genel olarak Ukrayna'yı tarihsel süreçler içerisinde kendinden aşağı, alt bir yerde konumlandırmış ve Ukrayna'nın bu bağımsızlığını "Geçici bir sapma" olarak nitelendirmiştir, anlamlandırmıştır. Rusya'nın 1993

yılında benimsediği "Yakın Çevre Doktrini" ile Ukrayna ile eski demir perde ülkelerinin, kendisine halen siyasi, politik ve diğer hususlarda bağlı olduğunu veya olması gerektiği düşüncesinde bir mekanizma ve fikirle hareket ettiğini, planlamalar yaptığını gözlemleyebiliriz.

3.1 RUSYA'NIN "YAKIN ÇEVRE" POLİTİKASI

Rusya'nın "Yakın Çevre" Politikası Federasyon dışında kalan eski SSCB topraklarına (Baltık ülkeleri, Ukrayna, Orta Asya ve Kafkasya) yönelik yürütülen bir dış politika türüdür. Bu anlamda yakın çevre, Sovyetler sonrasında bağımsızlığını kazanan ya da kurulan devletleri tanımlamaktadır. İlk başlarda Avrasyacılar Rus ulusal çıkar sahasının eski Sovyet topraklarıyla örtüştüğü bundan dolayı BDT (Sovyetler Birliği'nin resmen yıkılışı sonrası oluşturulan Bağımsız Devletler Topluluğu) ülkeleriyle entegrasyon ve uyum sağlanması gerektiği fikri ile ortaya sunulmuş olan bu doktrin, ilerleyen dönemlerde Rus devletinin nezdinde bir politikaya dönüşmüştür. İlk olarak 1993'de Boris Yeltsin tarafından uygulamaya konulan yakın çevre doktrinine bakıldığında Rusya eski SSCB ülkeleri topraklarının güvenlik ve istikrarından sorumlu olduğunu iddia ederek askeri planlamada yakın çevreye öncelik vererek bahsi geçen alanları "yaşamsal çıkar alanı" olarak ilan etmiştir. 2001 sonrası dönemlerde ise Moskova hükümeti, "Yakın Çevre" ülkeleri üzerinde ki etkinliğini daha çok yoğunlaştırmış, sadece ekonomik olarak değil, güvenlik açısından da bölgede ki etkinliğini ve nüfuzunu arttırmayı hedeflemiştir. Rusya bu amaç ile BDT içinde eşitler arasında birinci olma, BDT'nin dış sınırlarını korumada özel misyon edinme, BDT sınırlarında yaşayan Rus azınlıkların haklarını koruma ve yakın çevrede yer Rusya'nın ulusal çıkarları doğrultusunda koruyarak askeri üslerin varlığını devam ettirmek istemektedir. Bu politikaların uygulanışı sürecinde BDT üyelerinin herhangi birinden bir itiraz, karşı fikir gelmesinden sonra ise başta Ukrayna olmak üzere Gürcistan örneğinde görüleceği gibi etnik sorunlar baş göstermiş ve sonrasında Rusya karşımıza çıkmıştır. Bu anlamda bakıldığı zaman Rusya'nın yakın çevre politikasında ilk hedefi silahlı çatışmaların çözünürlüğünde rol oynamak, bunun devamında ki süreçlerde ise ulaşım yolları üzerinde kontrol ve hakimiyet sağlamak, ekonomik, askeri ve siyasi şekilde yeniden entegrasyon kurmaya çalışmaktır. Birçok yaklaşıma göre Realist teori Rusya'nın dış politikasını, ulusal kimliğini ve çıkarlarını en iyi şekilde açıklamaktadır. (Realizm, güç ve ulusal çıkarlara dayalı uluslararası ilişkiler teorisidir.) Genel olarak Rusya'nın "Yakın Çevre Politikası" üzerinden anladığımız üzere, Rus hükümeti çıkarları, güvenliği ve diğer hususlara bakıldığında yakın çevresinde ki ülkeler üzerinde, SSCB dönemini baz alarak Rusya devlet başkanı Viladimir Putin'in sözlerine ve faaliyetlerine bakıldığında bir hakimiyet ve kontrol kurmak istemektedir.

4. TURUNCU DEVRİM

Ukrayna'nın eski bir Rus Cumhuriyeti'nden NATO-Perest bir ABD uydusuna dönüştürülmesi 2004'te John Herbst tarafından tertiplenen "Turuncu Devrim" aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Turuncu Devrim Ukrayna'da 21 Kasım 2004 Cumhurbaşkanlığı seçimleri döneminde Kasım 2004'den Ocak 2005'e kadar yaşanan politik ve toplumsal olaylara verilen isimdir. Turuncu denilmesinin sebebi: başkan adaylarından olan ve seçimlere hile karıştırıldığını iddia eden Viktor Yuşçenko'nun seçim kampanyası döneminde bu rengi kullanmasıdır. İlk seçimlerde Rus destekçisi Viktor Yanukoviç'in galibiyetinde şaibe olduğu gerekçesiyle Yuşçenko taraftarlarını Kiev'deki Bağımsızlık Meydanına direniş ve eyleme davet etmiştir. Sonrasında Ukrayna meclisinde seçimin tekrarlanmasına karar verildi ve söylediğimiz gibi tekrarlanan seçimde Viktor Yuşçenko'nun galibiyetiyle sonuçlandı.

SONUÇ

'2+4' Antlaşmasında verilen sözlerin tutulmaması ve sonrasında yapılan ikazların göz ardı edilmesi, SSCB'den kopan demir perde ülkelerinin NATO'ya davet edilmesi, Çeçenya başta olmak üzere ayrılıkçı akımların baş göstermesi Rusya dış politikasını derinden etkilemiş olan önemli faktörlerden bir tanesidir. Rusya'nın sınırlarının ve güvenliğinin tehlikeye atılması gibi ve türevi olayların art arda gelmesi ile güvensizliklere maruz kalan Rusya'nın günümüzde sınırlarını korumak için sergilediği tavır olağan görülebilir bir durumdur. NATO Rusya'nın sınırlarına yaklaşıp güvenliğini tehdide devam ederse Rusya'nın tavrında, stratejisinde ve ileriye yönelik dış politikasında antlaşmalar ve kriz durumlarında değişiklik bulunmayabilir. Keza Rusya devleti eski demir perde ülkelerinin SSCB devleti dönemlerinde merkezlerinin ve sınırlarının Moskova'ya bağlı olması ve kendi askeri ve siyasi oluşumu olan Varşova Paktı'na günümüzde her ne kadar bağımsız ülkeler olmuş olsalarda zamanında üyeliklerinin bulunmuş olması ve sonrasında bire bir komşulukları olan Ukrayna'nın Soğuk Savaş yıllarında sık sık ajanlık faaliyetleri ve krizleri yaşadığı ABD'nin kurmuş olduğu bir askeri örgüte katılım isteğinin Rusya kanadını kışkırtması ve tabir ile öfkelenmesi kaçınılmazdır. NATO'nun '2+4' Antlaşmasında verilen sözleri tutması ve demir perde ülkelere Rusya'nın sınır güvenliği ve çevresel siyasi politikasında yer verdiği stratejisi için NATO'ya dahil etmek adına çalışmalarına son vermesi, Rusya - Ukrayna gerginliğini yumuşatacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA:

Keskin, M. (2016). YAKIN ÇEVRE DOKTRİNİ BAĞLAMINDA RUS DIŞ POLİTİKASI: UKRAYNA MÜDAHALESİ . Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi , 3 (2) , 45-62 . DOI: 10.16954/bacad.15518

Tellal, E. (2010). ZÜMRÜDÜANKA: RUSYA FEDERASYONU'NUN DIŞ POLİTİKASI . Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 65 (03) , 189-236 . DOI: 10.1501/SBFder_0000002177

<https://youtu.be/HaBorXRGLtA> (15.10.2022)

https://www.bbc.com/turkce/izlenim/2010/01/100122_fooc_ukraine (15.10.2022)

<https://www.cnnturk.com/dunya/ukraynada-turuncu-devrimin-sonu> (14.10.2022)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50832016> (14.10.2022)

<https://www.youtube.com/watch?v=5c2zBqSvTqE&feature=share&si=ELPmzJkDCLju2KnD5oyZMQ> (13.10.2022)

<http://www.ilsaadergi.com/ukrayna-rusya-savasinin-tarihsel-kokeni-ve-gunumuz/>
(28.10.2022)

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/35903> (28.10.2022)

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/203090> (29.10.2022)

15.10.2022

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ JEOPOLİTİK BOYUTU

Mahmut Mert YÜCEL – Shokrullah ATAİE – Seda DOKANAK*

GİRİŞ

Diplomasi 24 Şubat 2022 tarihinde bir kez daha dünya üzerinde başarısız olmuş, Rusya ve Ukrayna devletleri arasında çatışmalar başlamıştır. Bu çatışmalar dünyanın gündemine oturmuştur. Saldıran tarafın Rusya olması, tüm batılı çevrelerce Rusya'nın lanetlenmesine neden olmuştur. Bu çalışma ise popüler bir medyatik yaklaşımla bir tarafı suçlamak yerine, bu davranışın gerçekleşme nedeninin kökenine bakacaktır. Çalışmanın ana teması: anlamaktır, bir davranışın nedenini anlamak. Peyami Safa'nın dediği gibi: *"Suçlamak, anlamaktan daha kolaydır. Anlarsan, değişmen gerekir"* (Güverte, 2019). Anlamak için de kanat çırpın o ilk kelebeğin bulunması gerekir.

Kaos teorisi, yaşadığımız evrenin kaotik bir ortam olduğunu ve çok fazla girdi nedeniyle bilinmezliğin hüküm sürdüğünü iddia eder. Ne kadar çok etmen aynı potada eritmeye çalışılırsa, sonucun o kadar farklı olma ihtimali vardır. Bunun nedeni kelebek etkisidir. Kelebek etkisi, gezegenin bir tarafında gerçekleşmekte olan bir fırtınaya, gezegenin diğer tarafında kanat çırpmakta olan bir kelebeğin neden olmasıdır. Kelebek etkisine göre, başlangıç noktasındaki ufak çaplı dikkate değer görülmeyen nedenler, diğer etmenlerin birleşimiyle bambaşka bir sonuca evrilebilir (Winston, 2021, s. 25-26). İşte biz bu çalışmada tersine mühendislik yaparak, o kelebeğe ulaşmaya çalışacağız. İlk kanat çırpışları, Rusya'nın tarihinde ve coğrafyasında yatmaktadır.

Charles Darwin tarafından ortaya atılan evrim teorisinde adaptasyon kavramı vardır. Adaptasyon, değişen doğa şartlarına daha iyi uyum sağlayan türlerin hayatta kalarak genlerini gelecek nesillere aktarmasıdır. Bu aktarım doğal seçim yoluyla gerçekleşir. Değişen doğa şartlarına uyum sağlayamayanlar yok olurken, uyum sağlayanlar neslini devam ettirir (Bakırcı, 2021). Devletler ve toplumlarda doğaya adapte olarak kendilerine bir gelecek inşa ederler. Devletlerin ve toplumların geleceklerinin doğa tarafından belirlenmesi fikrini filozof İbni Haldun ortaya atmıştır. İbni Haldun, coğrafyanın toplumlar ve devletler üzerindeki etkisini

---

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, lisans üstü öğrencileri.

meşhur “*coğrafya kaderdir*” sözüyle ifade etmiştir (Haldun, 2021, s. 17). Coğrafyanın devletler ve toplumlar üzerindeki etkisini modern dönemde jeopolitik kavramı olarak ifade ediyoruz.

Jeopolitik kavramı, İbn-i Haldun’un fikrini ortaya atmasından yaklaşık 500 sene sonra İsveçli siyaset bilimi profesörü Rudolf Kjellen tarafından literatüre kazandırılmıştır (Defay, 2005, s. 7). Kjellen, jeopolitiği, bir devletin bulunduğu coğrafyanın şartları ile bütünleşmesi ve bu şartlara uygun bir şekilde siyasetini belirlemesi anlamında kullanmıştır (Dönmez, 2021, s. 14). Jeopolitik üzerine yaptığı çalışmalarla bu alanda Türkiye’nin önde gelen isimlerinden birisi olan Suat İlhan ise jeopolitik için “*Jeopolitiğin iki ana dayanağı coğrafya ve politikadır. Jeopolitik bunlarla ilgili bir düşünce araştırma disiplini*dir” demiştir (İlhan, 2019, s. 22). Bu isimlerin üzerine jeopolitik için sayısız tanım kullanılmıştır. Tanımları özet olarak ifade etmek gerekirse, coğrafya ve siyaset kümelerinin kesişim noktasına jeopolitik denir.

Jeopolitik ilk zamanlarda sadece coğrafyayı içeren bir kavram olsa da zamanla içerisine birçok başka etmeni alarak genişlemiştir. Jeopolitiğin bu etmenleri, ağırlıkla değişen unsurlar ve değişmeyen unsurlar olarak iki grupta toplanmaktadır. Değişen unsurlar, içerisinde kültürel, ekonomik, politik ve askeri değerleri barındırırken, değişmeyen unsurlar içerisinde ülkenin konumu, ülkenin boyutu, denize kıyısı olma veya karasal bir devlet olma gibi unsurları barındırmaktadır (İlhan, 2019, s. 23-24).

Bu çalışmada Rusya’nın öncelikle coğrafi şartlarına, daha sonra bu coğrafi şartların yaşattığı tarihsel tecrübelerine, en sonunda ise bu tecrübelerin Rusya’nın bugünkü karar alma süreçleri üzerindeki etkisine bakılacaktır. Tüm bu yapboz parçaları birleştirilerek Rusya’nın neden Ukrayna’ya savaş açma ihtiyacı duyduğu açıklanmaktadır.

1.RUSYA’NIN JEOPOLİTİĞİ VE TARİHSEL TECRÜBELERİ

Dünya üzerinde belki de hiçbir ülke, Rusya kadar coğrafi tezatlığı içinde barındırmamaktadır. Rus coğrafyası üzerinde yaşayan topluma bir yandan gül bahçesi vaat ederken, diğer yandan korku vaat etmektedir. Rusya, 17,1 milyon kilometrekare büyüklüğüyle dünyanın en büyük devletidir. Bu coğrafi genişlik Rusya’ya ciddi bir coğrafi derinlik sağlamış ve bunun faydasını tarih boyunca görmüştür. Ayrıca bu devasa coğrafya, içerisinde dünyadaki bilinen tüm mevcut doğal kaynak rezervinin %21’ni barındırmaktadır. Bu kaynaklar Rusya’nın küresel güç olma yolunda en büyük silahıdır (İlhan, 2019, s. 179). Bu devasa coğrafya güvenlik için derinlik, güç için ise devasa kaynaklar barındırır fakat bu kadar büyük bir toprak bir o kadar komşu demektir. Rusya’nın 14 ülke ile ortak sınırı vardır ve bu ülkelerin çoğunluğu ile aralarında ciddi sıkıntılar mevcuttur (Blij, 2021, s. 380). Bu kadar çok sorun yaşadığımız

komşuya sahip olmak bazılarını kaygılandırabilir, fakat her Rus liderini kaygıya boğan asıl sıkıntı, doğal koruyucuları olmamasıdır (Marshall, 2021, s. 7).

Dağlar, denizler, göller, nehirler ve çöller gibi fiziksel sistemler, doğal koruyucular olarak isimlendirilir. Bu koruyuculara sahip olan topluluklar, tarih boyunca birçok saldırıdan kendilerini korumayı başarmıştır. Bu yapılar, saldıran tarafın hareket kabiliyetini engellemiş, saldıranları engellediği kadar da savunanlara avantaj sağlamıştır. Ural dağları, Rusya'yı ikiye bölmektedir. Ural'ın batısı Avrupa Rusya'sıyken, doğusu Sibiryadır. Sibiryaya uçsuz bucaksız ormanlık arazidir. Sibiryaya, pek fazla insan yaşamına elverişli değildir. Burada işgal edilecek çok bir şey yoktur, zaten nüfusun çok büyük kısmı Avrupa Rusya'sında yaşamaktadır. Olası bir işgalciyi, sert kış iklimi ve uçsuz bucaksız çorak topraklar beklemektedir. Rusya için asıl sıkıntı Avrupa kısmındadır. Ural dağlarından Fransa'ya kadar uzanan bölge düz bir ovardır. Bu ovanın üzerinde her iki tarafa da gidişi engelleyecek bir doğal koruyucu yoktur. Urallardan yola çıkan herhangi bir ordu, çok fazla coğrafi engele takılmadan -çetin kış iklimi hariç- kendini Atlantik kenarında bulabilir. Bu doğal koruyucu yoksunluğu, Rusya'nın başına tarihin her aşamasında çoraplar örmüştür (Marshall, 2021, s. 19).

Rusya'nın kalbi Moskova'dır, Moskova ise bu korunmadan yoksun ovanın ortasında defalarca işgal edilme tehlikesi geçirmiştir. Rusya, 17.yy'da Polonyalılar, 18.yy'da İsveçliler, 19.yy'da Napolyon Fransa'sı ve 20.yy'da iki defa Almanlar tarafından saldırıya uğramıştır. Napolyon ve Hitler tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonucunda Rusya neredeyse yok olmanın eşiğine gelmiştir (Marshall, 2021, s. 20). Görüldüğü gibi, 17.yüzyıldan beri her yüzyıl içerisinde, Rusya batı ovalarından işgal girişimine maruz kalmıştır, fakat en son yapılmış siyasi haritalara bakılırsa, tüm bu girişimlere rağmen Rusya'nın halen ayakta olduğu görülecektir. İşte bunu sağlayan, her tehditte Rusya'nın imdadına yetişen Kavrulmuş Topraklar Doktrini stratejisidir.

Kavrulmuş Topraklar Doktrini, bir ülkenin, kendisine göre oldukça güçlü olan rakibi karşısında stratejik geri çekilmesidir. Geri çekilen ülke sadece geri çekilmekle kalmaz, aynı zamanda rakibinin işine yarayabilecek her şeyi geri çekildikçe yok eder. Bunun sonucunda, saldıran ülke ilerledikçe faydalanabileceği hiçbir şey bulamaz ve gerideki ikmal hatlarına bağımlı durumda kalır. İkmal hatlarının kontrolü için, ilerledikçe güçlerini bölmek zorunda kalır ve zayıf anını bekleyen rakibine karşı gittikçe güç kaybeder. Saldıran zayıfladığı anda savunan sahneye çıkar ve rakibini geri püskürtür. Rusya, bu stratejiyi hem Napolyon'a karşı hem de Hitler'e karşı kullanmıştır. İki tarafta ülkelerine döndüklerinde harap içinde kalmış ve Rusya saldırısı ikisinin de sonunu getirmiştir (Bars, 2021, s. 117-130). Rusya'yı tehlikeye sokan

da Rusya'yı tehlikeden kurtaran da coğrafyası olmuştur. Düz ova Rusya'yı saldırıya açık hale getirirken, Rusya'nın geniş coğrafyası geri çekilme imkânı sağlamış ve Rusya'nın en büyük koruyucusu olan çetin kış iklimi sonucu getirmiştir.

Peki, bu tehlike hep batıdan doğuya doğru olan rotayı mı izledi? Tabii ki de hayır. Kara Hakimiyet Teorisi ile jeopolitiğe bambaşka bir bakış açısı getiren İngiliz coğrafyacı Halford Mackinder'e göre, Avrupa'yı Avrupa yapan Rus düzlükleridir. Mackinder, göçebe bozkır kavimlerinin Karadeniz'in kuzeyinden yaptığı akımlar sonucunda Avrupalı halkların büyük korkular yaşadığını ve bu korkuların modern Avrupa'yı birleştiren itici güç olduğunu iddia etmiştir. Mackinder'e göre Asya'dan Avrupa'ya açılan Rus düzlükleri olmasaydı, Avrupa şu an bildiğimiz Avrupa olmazdı (Mackinder, 2013, s. 56-60). Asya'dan Avrupa'ya akınlar düzenleyen göçebe kabilelerin, aynı zamanda bugünün Rusya'sını oluşturduğu iddiası da vardır.

Tarih boyunca hiçbir zaman bir araya gelememiş Moğollar, Cengiz Han önderliğinde birleşerek o dönemin -bilinen- dünyasını kasıp kavurmuştur. Önlerine çıkan herkesi kılıçtan geçirmiş, devletleri ve imparatorlukları devirmişlerdir. Moğollar, bilinen dünyanın tüm bölgelerine doğru akınlar düzenlemişlerdir. Avrupa'ya düzenlenen akınların geçiş güzergahı, Rus düzlükleri olmuştur. Rusya'yı yenerek boyunduruk altına almışlardır. Rusya'nın Moğol hakimiyetine girmesi Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama'ya göre modern Rusya'yı şekillendirmiştir. Bu boyunduruk nedeniyle Rusya'nın ilerleyen ve gelişen batı devletleri ile bağı kesilmiş, Rusya'nın siyasi birliğinin önüne ket vurulmuş ve aynı zamanda Moğol liderlerinin baskıcı yönetimi, geleceğin Rus liderlerini şekillendirmiştir. Fukuyama'ya göre, Rusya'nın batılı demokrasilerden birisi olmak yerine Çin tarzı doğu despotluğu tarafından şekillendirilmesinin nedenlerinden birisi Moğol yönetimidir (Fukuyama, 2016, s. 368-369).

Fransa kıyılarından başlayıp Urallara kadar devam eden Avrupa Ovası'nın Rusya'ya yaşattığı tecrübeler, tüm Rusların ve liderlerinin aklındadır. Ruslar, bu yaşanan acıların yeniden tekrarlanması ihtimalinin korkusu içerisindedir. Artık göçebe akıncıların devri bitti, Rusya doğuya bakarken şimdilik rahat nefes alabilmekteler, fakat batıya bakarken hala acı tecrübeleri yad etmekteler. Batı, Rusya için halen güvenli değildir. Rusya'nın batıyı güvenli yapmak için seçtiği yol, doğuyu güvenli yaparken uyguladığı yoldur. Batıya doğru ilerleyip Avrupa Ovası kontrol alınmadıkça, Rusya kendini güvenilir hissetmeyecektir. Rusya için en güvenli bölge Polonya'dır, Polonya'da ova daralmakta ve savunulması daha kolay hale gelmektedir. Polonya kontrol edilmediği müddetçe, Rusya güvende değildir (Marshall, 2021, s. 19). İşte bu güvensizlik İkinci Dünya Savaşı sonunda doğu Avrupa'da kurulan kukla devletleri

açıklamaktadır. Bu tecrübeler ve 1991 sonrasında yaşananlar Rusya ve Ukrayna arasındaki çatışmanın fitilini ateşlemiştir.

2.RUSYA’NIN FELAKETİ, NATO’NUN FIRSATI: 1991 VE SONRASI

İkinci Dünya Savaşı’nda Nazi birliklerini geri püskürten Sovyetler Birliği, Berlin’e kadar girdi. Fakat ele geçirdiği toprakları elden çıkarmaya hiç niyeti yoktu. Kurulan uydu devletler sonucunda, Rusların tarihi belası Avrupa Ovası kontrol altına alındı. Artık batıdan gelebilecek tehlike Doğu Almanya’dan karşılanabilirdi. Rusya’nın kalbi Moskova’nın çevresi sağlam bir göğüs kafesiyle koruma altına alınmıştı. Fakat bu korunaklı durum uzun sürmedi ve 1991 yılının sonunda Sovyetler Birliği dağıldı. Kaybedilenler sadece İkinci Dünya Savaşı sonunda kazanılanlar değildi, koca bir tarih kayboldu. Rusya, 1600’lerde Korkunç İvan’ın elindeki topraklara kadar çekildi. Rusya, yaklaşık 400 yılını bir gecede yitirdi (Brzezinski, 2020, s. 127-129).

NATO ve AB, Rusya’nın zayıflamasını fırsat bilerek hızla doğuya doğru genişlemeye başladı. Bu genişlemeler şu sırayla gerçekleşmiştir: *“1999’da(o zamanki adıyla) Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya’ya, 2004’te Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya ve Slovakya’ya, 2009’da ise Arnavutluk’u bünyesine katan NATO...”* (Marshall, 2021, s. 20-21). NATO’nun bu genişlemesine, gücü yeniden elinde toparlamakta olan Rusya engel olamamıştır.

Rusya için bu kayıplar acı vericiydi, yine de yerleri doldurulabilirdi, fakat Ukrayna’nın kaybını akıllarına bile getirmiyorlardı. Ukrayna’nın bağımsızlığı bile Rusya için büyük bir acıydı. Ruslar için Ukraynalılar sadece kontrol altındaki bir millet değildi, dini ve etnik açıdan kendilerinden gördükleri kardeşlerdi. Ukrayna’nın Rusya için kültürel anlamdan ziyade başka anlamları da vardı. Odessa şehri eskiden Rusya’yı dünyaya bağlayan bir ticaret şehriydi. Ukrayna aynı zamanda Rusya için bir tahıl ambarıydı. Sanayi açısından da Rusya’nın yeniden büyük olması için gerekliydi (Brzezinski, 2020, s. 133). Rusya ve Ruslar için bu kadar değerli olan Ukrayna’nın Turuncu Devrim ile batıya doğru adım adım ilerlemesi, köşeye sıkışan kediyi saldırmaya mecbur etti.

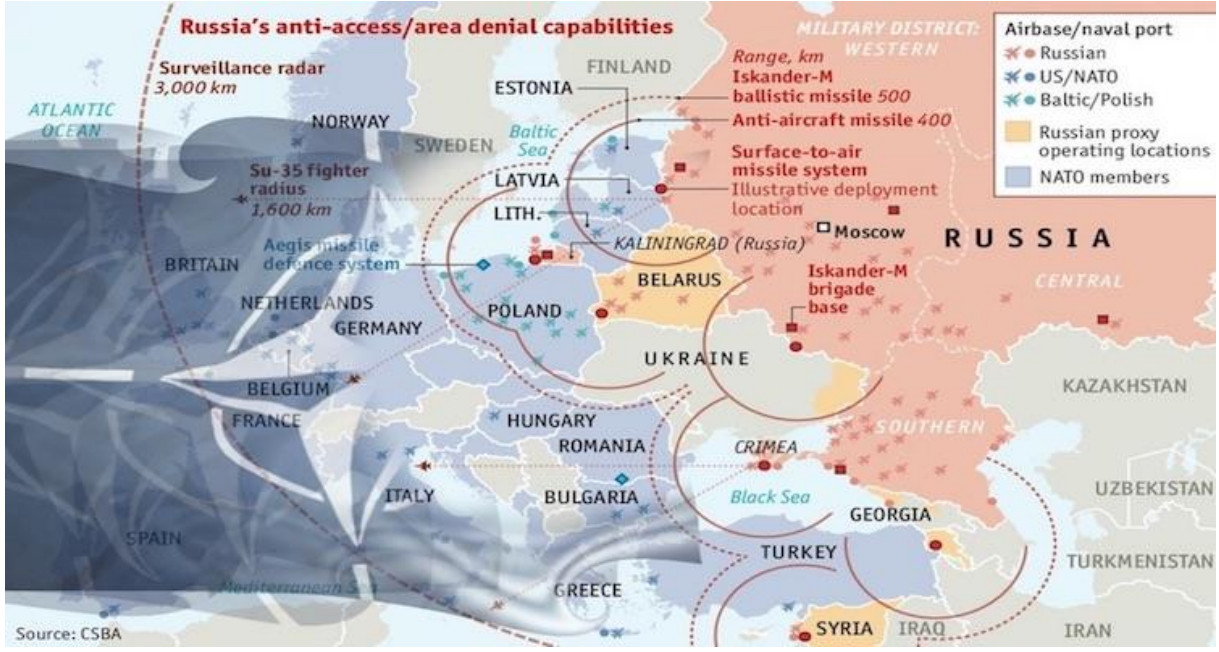
3. KEDİ DOKTRİNİ VE UKRAYNA’NIN İŞGALİ

Kedi Doktrini, birisinin çaresiz kaldığı bir durumda son nefesine kadar savaşmasıdır. Doktrin, adını köşeye sıkıştırılan bir kedinin davranışından almaktadır. Normalde kendinden irice bir hayvan ya da insan karşısında savaşmayı tercih etmeyecek olan kedi, köşeye sıkışıp

savaşmaktan başka çaresi kalmadığında karşısındakine kaybedecek hiçbir şeyi yokmuş gibi saldırır. Bu durum sadece kediler için değil, diğer tüm hayvanlar ve insan için de geçerlidir. Tarihte bu doktrinin örneği çoktur, fakat en meşhuru Emevi komutanı Tarık Bin Ziyad'ın gemileri yakmasıdır. Kendisinden güçlü bir düşmana karşı askerlerini motive etmek isteyen Tarık Bin Ziyad, dönüş için tek umutları olan gemileri yaktırarak askerlerini motive etmiş ve İber Yarımadasında Emevi sancağının dalgalanmasının önünü açmıştır (Bars, 2021, s. 91-93). Ukrayna'nın kaybı da Rusya için son nefestir, artık gemileri yakma vakti gelmiştir.

Ukrayna, Avrupa ile Rusya arasında kalmış bir ülkedir. Ne tam doğu ne tam batı olabilmıştır. Ülkenin bir bölümü yönünü batıya çevirmek isterken, diğer bölümü yönünü doğuya doğru çevirmek istemektedir. Bu iki karşıt görüş nedeniyle ülke içi birlik sağlanamamakta, istikrarsızlık ve kaos tüm gündemi meşgul etmektedir. 2004 yılında Rus yanlısı Ianoukovytch, Turuncu Devrim diye isimlendirilen bir halk devrimi neticesinde koltuğunu Avrupa yanlısı Ioutchenko'ya bırakmıştır. Fakat Avrupa yanlılarının ülkeye istikrar getirememesi, Ianoukovytch için yeniden başkanlık fırsatını doğurmuş ve 2010 yılında onu yeniden iktidara getirmiştir. İlk geldiğinde Rusya ile değil de Avrupa ile yakınlaşmak isteyen lider, Rusların cazip teklifleri karşısında yönünü yeniden Rusya'ya doğru çevirmiştir. Ukrayna'nın yönünün yeniden Rusya'ya dönmesi, batı destekçilerini kızdırmış ve Moskova yanlısı hükümetin gösteriler sonucunda yeniden devrilmesine neden olmuştur. Bu devrilme nedeniyle Ukrayna'nın artık kontrol edilemeyecek noktaya geldiğini düşünen Rusya, Kırım'ı 2014 yılında ilhak etmiştir (Boniface, 2018, s. 60-61).

4.RUSYA'NIN A2/AD DOKTRİNİ PLANI VE UKRAYNA İŞGALİ

Harita 1: Rusya'nın mevcut A2/AD doktrini uygulaması.

Kaynakça: (<https://behorizon.org/russian-a2ad-strategy-and-its-implications-for-nato/>) (E.T 12.10.2022)

Amiral Mahan'ın deniz hakimiyet teorisine göre, dünyaya hükmetmenin yolu denizlerden geçmektedir. Mahan yaptığı tarih incelemeleri sonucunda, 17. ve 19.yy arasındaki mücadelelerin ana temasının deniz hakimiyeti olduğunu fark etmiştir. Mahan'a göre deniz çok ciddi bir maddi getiri de sunmaktadır. Denizlerin kontrolü, ülke ticaretinin artmasına ve ülkenin zenginleşmesine yol açacaktır (Mütercimler, 2021, s. 323-324). Kırım'daki Sivastopol Limanı, Karadeniz'in en önemli limanlarından birisidir. Sovyetler Birliği zamanında Sovyetler'in dünyaya açılan kapısı olmuştur. Kırım aynı zamanda Karadeniz üzerinde A2/AD Doktrini uygulamak için de çok elverişli bir konumdadır.

A2/AD Doktrini, geçit vermeme (anti-access) ve alan bırakmama (area denial) kelimelerinin birleşiminden meydana gelmektedir. Bir bölgeyi çeşitli teknolojik silahlara donatarak, düşmanın o bölgeye girmesini engelleme veya girmesi halinde düşmanın kaybını en yüksek oranda artırma stratejisidir (Yıldırım, 2022, s. 148-149). A2/AD Doktrinine örnek olarak orta çağ kaleleri verilebilir. Orta çağ kalelerinin yüksek surları, düşmanın içeri girmesini engellerken, aynı zamanda kaleyi savunanların yukarıdan ok fırlatmasını sağlayarak, saldırıların zayıflarının artmasını sağlamışlardır. A2/AD Doktrini, bu savunma biçiminin modern silahlarla donatılmış halidir. Harita 1'de gösterildiği gibi Rusya, Kırım'ı son teknolojik silahlarla donatarak tüm Karadeniz bölgesini kontrol etmektedir. Sivastopol Limanının

kontrolüyle, Karadeniz’de üstünlük Rusya’ya geçmiştir. Rusya, Kırım’da yaptığını tüm Ukrayna üzerinde uygulayarak, doğal koruyuculardan yoksun batı kısmını teknolojik koruyuculara emanet etmek istemektedir. Bu sayede Rusya için tehdit oluşturabilecek herhangi bir saldırı Rus sınırlarını tehdit etmeden Ukrayna üzerinde durdurabilecektir. Rusya’nın batıdan gelebilecek tehlikelere karşı duyarlılığı onu Ukrayna üzerinde hakimiyet kurmaya zorlamaktadır. Ukrayna’da ön savunma hattı kurulmadan Putin geceleri rahat uyuyamayacaktır.

5. KAYBEDENLER KULÜBÜ: RUSYA, UKRAYNA VE AB

Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş iki ülkeye de ciddi zararlar verdi, vermekte ve gelecekte de vermeye devam edecektir. Fakat bu iki ülkenin aksine Amerika jeopolitik açıdan çok önemli avantajlar elde etmiştir. Amerikalı birçok dış politika uzmanının korkularından birisi, Avrupa’nın bağımsız olup Rusya ile yakın ilişki içerisinde olmasıdır. Rus tehlikesi Avrupa için ne kadar yakınsa, Avrupa o kadar Amerika’ya yakın durmak zorunda kalacaktır. Kissinger, 1989 yılında yazdığı bir yazıda, Almanya ve Fransa arasındaki ittifakın en üst düzeye çıkararak olası bir Rusya ile yakınlaşma ihtimalini felaket olarak nitelendirmiştir (Gürses, 2013). Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş Avrupa’nın yeniden Amerika’ya sıkıca bağlanmasını sağlamıştır.

Avrupa’nın bir devletin ya da bir devletler ittifakının kontrolü altına girmemesi gerekliliği siyasetine, her ne kadar modern dönem Amerika’sı liderlik ediyor olsa da bu politikanın kökenleri İngiliz devletinin tarihi jeopolitik stratejisinde yatmaktadır. İngiltere, Avrupa siyasetini, bir devletin Avrupa üzerinde hakimiyet sağlamaması üzerine kurmuştu. İngilizlerin korkusu, Avrupa’ya bir devletin hâkim olması durumunda, bu devletin tüm kıta kaynaklarını İngiltere’ye karşı kullanmasıydı. İngiltere bunun gerçekleşmesini engellemek için, tarihte Habsburglar, XIV. Louis ile Napolyon Fransa’sı ve II. Wilhelm ile Hitler Almanya’sına karşı savaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın ortalarından itibaren bu siyaseti Amerika devralmıştır. Kenar Kuşak isimli jeopolitik teorisiyle uluslararası ilişkiler literatüründe kendisine önemli bir yer edinen Spykman, Amerikan hakimiyetinin en büyük nedeni olarak, Amerika’nın karşısına çıkabilecek birleşik bir Avrupa olmamasını göstermiştir (Sempa, 2020, s. 21-22). İngiliz coğrafya ve jeopolitik uzmanı Mackinder, Kissinger’in Soğuk Savaş döneminde Amerika için duyduğu korkunun aynısını, 20.yüzyılın başlarında İngiltere için duymuştur. Mackinder, İngiltere için kaygılanılması gereken en büyük tehdidin, Almanya ile Rusya’nın yakınlaşması olduğunu dile getirmiştir (Spykman, 2020, s. 86-87). Kıta Avrupa’sı devletlerinin tüm eforlarını birbirlerine karşı kullanması, tarihte Manş Denizi ötesindeki

İngiltere'yi güvende hissettirirken, şimdi Atlantik ötesindeki Amerika'yı güvende hissettirmektedir.

Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş ayrıca eski Amerikan başkanı Trump'ın hep dikte ettiği bir durumun gerçekleşmesini sağlamıştır. Amerikan eski başkanı Donald Trump, her zaman NATO üyelerinin harcamalarını arttırmasını talep etmekteydi(<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44789806>) fakat NATO müttefikleri bu isteğe olumlu yaklaşmadı. Ukrayna'daki savaş sayesinde Donald Trump'ın her zaman talep ettiği gerçek oldu ve Almanya askeri harcamalarını 100 milyar euroya çıkaracağını açıkladı(<https://tr.euronews.com/2022/03/25/almanya-100-milyar-euroluk-savunma-butcesi-ile-neler-sat-n-alabilir>). Avrupa ülkelerinin en büyük silah tedarikçisinin Amerika olduğu düşünüldüğünde, harcamaların artması, Amerika'nın gelirinin artacağı anlamına gelir(<https://tr.euronews.com/2022/03/14/sipri-raporu-2022-hangi-ulke-ne-kadar-silah-sat-yor>). Diğer bir kazanç ise enerji konusunda.

Avrupalı devletlerin Rusya'ya uyguladığı ambargolar Rusya'yı doğalgazı kesmeye itmiştir. Böyle bir ortamda, Avrupa'nın Rus gazına bağımlılığını azaltacağından mutlu olan Amerika, aynı zamanda Avrupa'ya sıvılaştırılmış (LNG) doğalgazı satmaya başlayacaktır(<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-avrupaya-daha-fazla-dogal-gaz-gonderecek/2545624>). Görüldüğü gibi, Amerika, Rusya'yı cepheye çekerek hem Rusya ile Avrupa'nın iplerinin kopmasını sağlamıştır hem de kendine hem doğalgaz hem de silah geliri sağlayacaktır. Görünene göre, Amerika bu savaştan en çok payı alan devlet durumundadır.

SONUÇ

Savaşlar diplomasinin başarısız olduğu zamanlarda gerçekleşmektedir. Diplomatik başarı için de herkesin kaygılarının iyi anlaşılması gerekir. Rusya'nın otoriter bir yönetim sergilediği bilinmektedir, ama bir ülkenin demokratik olmaması, o ülkenin saldırganlığa meyilli bir canavar olduğu anlamına gelmemektedir. Rusya'nın tarihsel sürecine bakıldığında kaygıları çok kolay anlaşılabilir. Rusya, güvenlik kaygıları nedeniyle savaşa kararı vermiştir. Rusya'nın kaygılarının göz ardı edilerek batılı ülkelerin doğuya doğru genişlemesi, Rusya'yı köşeye sıkıştırmış ve savaşa yol açmıştır. Savaşa yol açan bir olay, savaşa doğrudan ya da dolaylı yoldan müdahil olan tüm devletler için diplomatik bir başarısızlıktır. Bu savaştan dersler çıkartılarak bundan sonraki krizler daha kolay çözülebilir.

Ayrıca son bölümde yer verildiği gibi, Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş hem savaşanlar için hem de AB ülkeleri için kaybetmek demektir. Savaş Amerika'nın elini

güçlendirmiş, AB ülkelerinin Amerika'ya bağımlılığını daha da arttırmıştır. Rusya bu hamlesiyle Amerika'yı kazandırmıştır. Korku ortamı sayesinde Amerika daha fazla gelir elde etme imkânı bulmuş, AB, Ukrayna ve Rusya kaybetmiştir.

KAYNAKÇA

- Bakırcı, Ç. M. (2021, 05 15). *Adaptasyon Nedir? Evrimsel Adaptasyonlar Nasıl Ortaya Çıkar?* Evrim Ağacı: <https://evrimagaci.org/adaptasyon-nedir-evrimsel-adaptasyonlar-nasil-ortaya-cikar-10486> adresinden alındı
- Bars, M. B. (2021). *Generaliniz & Strateji Ve Doktrin*. Ankara: Paydos Yayıncılık.
- Blij, H. D. (2021). *Coğrafya Neden Önemlidir*. Ankara: Hece Yayınları.
- Boniface, P. (2018). *Herkes İçin Jeopolitik*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Brzezinski, Z. (2020). *Büyük Satranç Tahtası*. İstanbul: İnkilap.
- Defay, A. (2005). *Jeopolitik*. Ankara: Dost.
- Dönmez, M. (2021). *21. Yüzyılda İpek Yolu'nun Jeopolitik Yükselişi*. Ankara: Astana Yayınları.
- Fukuyama, F. (2016). *Siyasi Düzenin Kökenleri*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Gürses, E. (2013). Mackinder ve Mackinderci Jeopolitik. H. Mackinder içinde, *Tarihin Coğrafi Kalbi* (s. 7-26). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Güverte, A. (2019, 02 19). "Suçlamak, anlamaktan daha kolaydır. Anlarsan, değişmen gerekir." *Peyami Safa.. Nazım Hikmet'in dostuydu, sonradan ölene kadar anti-komünist oldu.. İlginç bir edebiyat adamı*. Arkagüverte: <https://arkaguverte.com/gundem/suclamak-anlamaktan-daha-kolaydir-anlarsan-degismen-gerekir-peyami-safa-nazim-hikmetin-dostuydu-sonradan-olene-kadar-anti-komunist-oldu-ilginç-bir-edebiyat-adami-67950> adresinden alındı
- Haldun, İ. (2021). *Coğrafya Kaderdir*. İstanbul: Destek Yayınları.
- İlhan, S. (2019). *Jeopolitik - Güç Odağı Kuramı*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Mackinder, H. (2013). Tarihin Coğrafi Kalbi. H. Mackinder içinde, *Tarihin Coğrafi Kalbi* (s. 49-76). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Marshall, T. (2021). *Coğrafya Mahkumları*. İstanbul: Epsilon.

Mütercimler, E. (2021). *Stratejik Düşünme*. İstanbul: Alfa.

Sempa, F. (2020). Spykman'in Dünyası. N. Spykman içinde, *Coğrafya ve Dış Politika* (s. 11-34). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Spykman, N. (2020). Barışın Coğrafyası. N. Spykman içinde, *Coğrafya ve Dış Politika* (s. 35-119). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Winston, R. (2021). *İnsan İçgüdüsü*. İstanbul: Say Yayınları.

Yıldırım, S. (2022). Rusya Federasyonu ve Deniz Hakimiyeti. F. Güçyetmez içinde, *Deniz Hakimiyetleri* (s. 111-162). İstanbul: Aktif Yayınevi.

ÇOK BOYUTLU BİR SAVAŞ: RUSYA-UKRAYNA ÖRNEĞİ

Tunahan ÖRKMEN*

ÖZET

Sosyal bilimlerde, özellikle de Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji ve Tarih gibi alanlarda olayların çok boyutlu gerçekleşmesi ya da daha sonra çok boyut kazanmış olması sıklıkla görülebilen bir durumdur. Söz konusu çalışma, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ilk üç aylık sürecinde medya aracılığıyla her iki tarafın devlet büyüklerinin açıklamaları ve ayrıca Türkiye'nin öncülüğünde yapılan arabuluculuk girişimleri dikkate alınarak gözlemlenmiştir. Ayrıca tarihsel geçmiş ve bazı Uluslararası İlişkiler (UI) teorileri ve kavramları çerçevesinde akademik yorumu yapılmaya çalışılmış ve bu bağlamda da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Birliği'ne (AB) ilişkin bir dizi eleştiride bulunulmuştur. Çalışmanın biçimi ve içeriği, savaşın insanlık ve UI adına görece önemli birkaç boyutu başlıklandırılarak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Boyut, İdealizm, NATO, Realizm, Rusya, Ukrayna

ABSTRACT

In social sciences, especially such as Political Science and International Relations, Sociology and History science, it is a visible situation that occurrent has occurred multidimensionally or has multi-dimension occurred later. The academic study, in first 3 months process of Russia-Ukraine War 2022, it was observed who heads of the both states' declarations through media and also mediation initiative led by Turkey. Moreover, it was tried to comment academically within the scope of historical background and some International Relations (IR) theories and nomial and in this sense, it was animadverted an array of regarding North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union (EU). Form and content of the study had been prepared by categorization of a few significant dimensions for humanity and IR.

Keywords: Dimension, Idealism, NATO, Realism, Russia, Ukraine

---

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 4. Sınıf öğrencisi.

GİRİŞ

Bu çalışmada konuya farklı perspektiflerden bakma ve bütüncül bir yaklaşım benimsemek ve bu sayede bahsi geçen konunun durumu ve niteliğinin ortaya daha iyi konulabilmesi amacıyla konunun birçok yönüyle ele alınması için boyut ifadesi kullanılmıştır. Bu bağlamda 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı da küreselleşen dünyanın getirmiş olduğu bir durum olarak pek çok boyutu içermesi hasebiyle, bu savaşın insanlık ve Uİ adına görece önemli olan birkaç boyutu değerlendirilmiştir. Savaşın insani değerler açısından şüphesiz ki en önemli boyutu sosyolojik ve insani tarafıdır. Ancak savaşların önlenmesi veya sonlandırılabilmesi için ise politik, diplomatik boyutu devreye girmektedir. Yine ekonomik boyut da küreselleşen bir dünya ile insanların refah düzeylerini veya yaşam giderlerini etkilemesi sebebiyle önemlidir. Zira günümüzde bir savaşın dünyadaki en ücra yerde bulunan bir bebeği bile etkilediği görülmektedir. Bu çalışma; Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Uygulama ve Araştırma Merkezi adına Uluslararası İlişkiler Atölyesi kapsamında 26.05.2022’de yapılmış olan ve Rusya-Ukrayna Savaşı isimli çalıştay içerisinde yer alan “Çok Boyutlu Bir Savaş: Rusya-Ukrayna Örneği” konulu çalışmanın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir. Bu doğrultuda savaşın ilk üç aylık dönemini içermek üzere ilerleyen bölümlerde söz konusu savaşın tarihsel gelişimi, sebepleri, savaşta atılan adımlar, savaşa ilişkin teorik ve kavramsal yaklaşımlar ve bu bağlamda da uluslararası bazı örgütlere, özellikle de NATO’nun yapmış ya da yapmamış olduğu hamlelere değinilmiştir.

1. 2022 RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI’NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Ruslar ile Ukraynalıların daima birbirlerine bağlı bir geçmişi ve tarihi olmuştur. Slav olmakla birlikte aynı zamanda dilsel ve kültürel açıdan birbirine yakın iki ayrı toplumdur.¹ 1917 Ekim Devrimi’yle birlikte Ukrayna Halk Cumhuriyeti (UHK) kurulmuştur, ancak 1920 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) işgaliyle birlikte UHK SSCB’ye katılmıştır. SSCB çatısı altındaki Ukrayna diğer cumhuriyetlere göre ayrıcalıklı bir statüye sahip olmuştur. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunda SSCB’yi temsil eden üç cumhuriyetten birisi -Diğer ikisi Rusya ve Belarus’tur- olurken, ayrıca SSCB nükleer sanayiinin bulunduğu iki cumhuriyetten de birisi olmuştur. Ukrayna’nın ayrıcalığını destekleyen diğer bir örnek de

---

¹ Ukrayna ve Rusya’nın geçmişi her ne kadar asırlar öncesine dayanıyor olsa da makalenin asli amacından sapmaması nedeniyle 20. yüzyıldan itibaren ele alınmıştır.

SSCB lideri Josef Stalin'in yanında ikinci lider olan Nikita Khrushchev'in bir Ukraynalı olmasıdır. Ayrıca SSCB'nin dağılması kararının alındığı Minsk Zirvesi Rus, Belaruslu ve Ukraynalı liderler tarafından yapılmıştır.

24 Ağustos 1990'da Ukrayna bağımsızlığını deklare etmiş ve bu bağımsızlık ilanı, 1 Aralık 1991'de yapılan halk oylaması ile kesinlik kazanmıştır. Ukrayna'nın bağımsızlığının hukuksallaşmasına yönelik, 1997'de Rusya-Ukrayna ile Dostluk ve İş Birliği Anlaşması'nı imzalamıştır. Bağımsızlığı kazandıktan sonra Ukrayna siyasal hayatını Batıcılık ve Avrasyacılık çok fazla etkileyecek idi. Ülke başına gelen liderler “Batı” veya “Rusya” yanlısı olarak hareket edecekti.

2004 seçimleri yapılmış ve seçim ikinci tura kalmıştır. İkinci turda ise Batının desteklediği Viktor Andriyovych Yushchenko'ya karşı Rusya'nın desteklediği Viktor Fedorovych Yanukovyc'in seçimi kazandığı açıklanmıştır. Seçim sonuçları hile karıştırıldığı haberleriyle kabullenilmemiş ve Batılı ülkeler seçimi tanımadıklarını dile getirmişlerdir. Turuncu Devrim adı altında ülkede bir dizi protestolar yapılmıştır. Daha sonra ise Ukrayna Yüksek Mahkemesi'nin kararıyla Yanukovyc mağlup sayılmıştır. Ukrayna halkının Batıdan yana olduğu bu devrimdeki tutmuş oldukları saftan belli olmaktadır. ABD ve AB'den önemli destek alan “Turuncu Devrim boyunca “seçim” sonuçları temel olarak tartışılrsa da asıl mücadele Ukrayna'daki “Batı” ve “Rusya” destekçileri arasında geçen mücadeleyi temsil etmektedir.”²

Yanukovyc 2010 yılında cumhurbaşkanı seçildikten sonra, 2013'te Rus yönetiminin direktifiyle AB yerine Rusya ile Gümrük Birliği Anlaşması imzalama girişiminde bulunmuştur. Bunun neticesinde de muhalefet protesto için Ukrayna halkını yeniden meydanlara çıkmaya çağırmıştır. Krizin giderek şiddetlendiğini gören Yanukovyc yönetimi 28 Ocak'ta istifasını sunmuştur.

Tüm bu olanların vermiş olduğu memnuniyetsizlik sonrasında Rusya, Ukrayna'nın o dönemin Kırım'ındaki “Rus azınlığı”nı kullanarak ülkeyi yeni bir krize sürüklemiştir. Ukrayna'yı kontrol altında tutmak için ekonomi ve enerji yaptırımlarını zaten uygulamaya

---

² Sönmez A. S., Bıçakçı H. ve Yıldırım C., International Journal of Social Sciences and Education Research, Volume: 1(3), 2015, “Kırım sorunu bağlamında Rusya-Ukrayna ilişkilerinin analizi”, s. 661.

başlamış olan Rusya, 27 Şubat 2014'te Ukrayna'nın egemenliğini ihlal edip Kırım yarımadasını askeri güç kullanarak işgal etmiştir.

Kırım'ın işgali, Rusya ile Batı arasındaki Soğuk Savaş sonrası dönemde en büyük ve en ciddi kriz olmuştur. 16 Mart 2014'te Kırım Özerk Cumhuriyeti, bir referandum ile Rusya'ya geçmiştir. Ayrıca Kırım dışında; Ukrayna'nın doğusunda bulunan ve Rus nüfusu ile kültürel ve dil bakımından etkisinin yüksek olduğu Donetsk ve Lugansk Ukrayna'dan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bunun sonucu olarak ise Ukrayna yönetimi bu bölgelere müdahale etmiş ve ülkede bir iç savaş başlamıştır.

2. 2022 RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NIN POLİTİK BOYUTU

Ukrayna'nın NATO'ya üye olma girişimlerini bir tehdit olarak algılayan, en azından Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un savaşın ilk dönemlerinde sık sık dile getirdiği üzere Rusya, Şubat 2022'de Donetsk ve Lugansk'ı bağımsız devletler olarak tanıdı ve 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya bir işgal hareketi başlatmıştır.

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı 24 Şubat'ta patlak verdikten sonra 25 Şubat'ta NATO Askeri Komitesi altında NATO üyesi ülkelerin genelkurmay başkanları ile Genel Sekreter Stoltenberg video konferans yöntemiyle görüşmüş ve savaşa ilişkin değerlendirmeler ve kınamada bulunmuşlardır. Bu konferans sonundaki açıklamalardan ele alınabilecek bir diğer dikkat çeken nokta ise NATO'nun AB'nin tepkisini olumlu bulması ve NATO'nun AB ile koordineli ilerlediğini açıklamasıdır. Polonya ve Hollanda ise bu dönemde askeri mühimmat desteğinde bulunacağını ayriyeten belirtmiştir. İlerleyen süreçte BM, NATO ve AB gibi üç önemli bölgesel ve küresel uluslararası örgütün ciddi anlamda toplanması gecikmiştir.

Savaş Uİ paradigmalarından olan realizm çerçevesince değerlendirildiğinde, Batılı devletlerin güvenlik endişesi ve tehdit algılamaları nedeniyle sınırlarını korumak için savaşın yayılmasını önlemeye çalıştığı görülmüştür. Zira bu çerçevede de NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg savaşın başlamasından bir süre sonra yaptığı açıklamada, savaşın diğer Avrupalı devletlerin topraklarına yayılmasını istemedikleri için Rusya'ya müdahale edilmeyeceğini ve Ukrayna'ya savaş uçağı gönderilmeyeceğini ifade etmiştir. Avrupalı devletler ise Rusya'ya karşı doğrudan bir sınırının bulunmasını ya da bulunmamasını önemsemeksizin kendilerinin ve dolayısıyla da bölgenin güvenliğini sağlamak için Batılı güçler tarafından Ukrayna'ya çeşitli destek ve yardımlar sağlamıştır. İdealizmin bahsettiğinin aksine, savaşların ekonomik bağlar ile bazen önlenemediği Rusya-Ukrayna Savaşı'nda da görülmektedir. Zira enerji ihracatçısı

Rusya'dan bir koridor görevi görerek bu enerjiyi Avrupa'ya aktaran Ukrayna'nın Rusya ile bir karşılıklı bağımlılığı söz konusudur, ancak buna rağmen iki devlet arasında bir savaşın çıkmış olması karşılıklı bağımlılığın savaşları her zaman önleyemeyeceğini, savaşların gerçekleşme olasılığını düşürebileceğini göstermektedir. Ancak idealizmin varlığının ve etkinliğinin de yadsınması yanlış olacaktır. Zira Rusya'ya agresif müdahaleler yapılmamasının önünde Rusya'ya birçok mal üzerinde bağımlı olunması yatmaktadır.

Yukarıda bahsedilen söz konusu endişeler Avrupa'nın Rusya'ya karşı topyekün ambargolar uygulamasına neden olmuştur. Ulus devletlerin, çok uluslu şirketlerin ve Avrupa futbol otoritesi olan "Union of European Football Associations"ın (UEFA) başta olmak üzere Rusya'ya karşı ekonomik ve politik ambargoları Rusya'yı caydırmaya yahut da yıpratmaya yöneliktir. Politik ambargolar Rusya'ya bir tepki olarak ortaya konulurken, ekonomik ambargolara ekonomik boyut başlığı altında aşağıda ayrıca değinilecektir.

Görsel <http://cografyaharita.com>'dan alınmıştır.

Rusya'nın en doğusundaki toprakları ABD'nin Alaska eyaletiyle doğrudan Bering Boğazı ile ayrılmakta ve Alaska'ya epey yakınlığı yukarıdaki dünya siyasi haritasında görülmektedir. Rusya doğusunda Bering Boğazı'ndan sonra ABD'yi doğrudan görebilirken, 1997'den itibaren NATO'nun bünyesine katmış olduğu ülkelerle Rusya'yı batıdan çevrelemiş

olması Avrupa ülkelerinde olduğu gibi benzer şekilde Rusya için de güvenlik endişesi oluşturmuştur. Esasında bu endişeyi tırmandıran durum ise Ukrayna'nın Batı ve özellikle de NATO ile yakınlaşması olmuştur. Rusya bu endişe doğrultusunda Ukrayna'ya müdahalede bulunmuş, Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov ise sınır güvenliklerini sağlamak istediklerini ve NATO'nun Rusya'yı çevrelemesinin kabul edilemeyeceğini sık sık belirtmiştir. Realist perspektiften bu durum değerlendirildiğinde, NATO'nun savaş üzerindeki etkisi pasif kalmış ve sert güç askeri anlamda uygulanamamıştır.

Varşova Paketi'nin yıkılışından sonra varlığı tartışılan NATO, bu kez de etkinsizliğiyle tartışılmaktadır. Benzer şekilde AB'nin savaşa karşı tutumları da zayıf kalmış, BM gibi uluslararası örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının ortak amacı olan "ebedi barış" ve "daha iyi bir dünya" gibi söylemlerinin altının boş kaldığı ve uluslararası örgütlerin işlevsellik, adil tutum ve adil yapı gibi bünyesindeki sorunların doğal olarak sorgulanmasına olumsuz bir katkısı olmuştur. Yine realizmin vurguladığı üzere güç ve çıkar maksimizasyonu çerçevesince Ukrayna'nın savaşa kadar savunma sanayiini pek de güçlendirmede/güçlendiremediği için savaşta daha çok zarar gören taraf olduğu görülmektedir.

3. 2022 RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NIN EKONOMİK BOYUTU

İnsanları ve ihtiyaçlarını homojenleştirerek kültür yozlaşması oluşturup psikolojik pazarlama ve reklamcılık teknikleriyle insanları "modernleştirme" çabaları mevcuttur. George Ritzer bu durumu "The McDonaldization of Society" isimli kitabında üretim üzerine olan faaliyetler nezdinde açıklamıştır.³ Bu çabaların haricinde küreselleşme olarak adlandırılan ve kompleks ve dinamik olan bu süreçte modernleşmenin bir güç tarafından değil de daha çok kendi başına geliştiği görülmektedir. "Küresel kültüre yabancı olan ve onu kabul etmeyen insan toplulukları da toplumdan..."⁴ dışlanacağı için ve başka pek çok gereklilik sebebiyle insanlar küreselleşmeyle karşılıklı etkileşim içerisinde bulunmaktadır.

Birbirleriyle iç içe geçmiş olan küreselleşme, modernite ve özellikle Bretton Woods sonrası kapitalizm aracılığıyla hem birey ve toplumlar, hem de devletler düzeyinde sıkı ekonomik bağlar oluşmuş ve bu bağlar gelişimini sürdürmeye devam etmektedir. Bunun

---

³ George Ritzer, *The McDonaldization of Society: An Investigation Into the Changing Character of Contemporary Social Life*, 1996, Thousand Oaks, Kaliforniya, Pine Forge Yayınları.

⁴ Kahraman O. K., *Journal of International Social Research*, Cilt: 13(69), Mart 2020, "MCDONALDLAŞMA TEORİSİ BAĞLAMINDA MEDYANIN KÜRESEL KÜLTÜR ÜRETİMİNE ETKİSİ", s. 358.

neticesinde de gerek bireyler, gerekse de devletler üzerinde ekonomik kırılganlıklar hassas ve yüksek olmaktadır. Ayrıca bu durum en ücra yerlere bile nüfuz edebilmektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın AB'nin ortak para birimi olan Eurosunu dönem dönem sarsarken, ABD Dolarını ise aynı dönemde pek de etkilemediğini aşağıdaki grafiklerle bir örnek üzerinden görmek mümkündür. Bunu Uluslararası Ekonomi Politik (UEP) disiplinine atıfta bulunarak açıklamak uygun olacaktır. Politik gerekçelerin ekonomiler üzerinde baskı oluşturduğunu ve ekonomi ile uluslararası siyasetin ayrılmaz bir bütün olduğunu açıklayan UEP, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Ukrayna'ya saldırmış olan Rusya'nın yanbaşında yer alan Avrupa'nın para biriminin neden değer kaybederken doğrudan bir tehdit altında bulunmayan ABD'nin para biriminin değer kaybetmediğini izah etmektedir.

Görsel <https://bigpara.hurriyet.com.tr>'den alınmıştır.

Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik ambargolara gelindiğinde ise SWIFT sisteminden Rus bankalarının çıkarılması göze çarpmaktadır. Bu durum Rusya'ya karşı ekonomik bir baskı getirmiştir. Bu baskılar neticesinde Rusya'da bulunan ve üretimlerini durdurup çalışanlarını

işten çıkararak yabancı şirketlere yönelik Rusya Başbakan Birinci Yardımcısı Andrey Belousov 3 seçenek sunmuştur;

- 1.'si şirketlerin aynı şekilde üretimlerine devam etmesi ve çalışanlarına karşı sorumluluklarını sürdürmesi şeklinde olmuştur. Ayrıca üretime devam edilmesi halinde ham madde sorunu yaşandığında devletin kolaylık sağlayacağı da ifade edilmiştir.
- Belousov'un sunmuş olduğu 2. seçenek yabancı hissedarların şirketlerdeki hisselerini yerli ortaklara devretmeleri olmuştur. Belousov ekleyerek "Bu şirketler gelecekte Rusya pazarına geri dönme fırsatına sahip olacaklar. Bazı yatırımcılar zaten bu fırsattan yararlandı."⁵ ifadesinde bulunmuştur.
- 3. ve son seçenek ise yukarıdakilerin aksinin olması halinde şirketlerin iflasının hızlandırılması için devletin müdahale edeceği şeklinde olmuştur. Belousov ilave ederek önceliklerinin vatandaşlarının istihdam ve sosyal refahını korumak olduğunu söylemiştir.⁶

Ulus devletlerin ve çok uluslu şirketlerin dışında Avrupa futbol otoritesi olan UEFA ve "Fédération Internationale de Football Association" (FIFA)'nın başta olmak üzere Rusya'ya pek çok ambargo uyguladığı veya şirketlerini Rusya'dan çektiği görülmüştür. FIFA'nın Rusya'yı ve UEFA'nın ise Rusya'nın temsilcilerini turnuvalardan men etmiş olması hem politik bir duruşu göstermiş, hem de Rusya'nın elde edeceği maddi gelir ve prestijine ağır bir darbe vurmuştur. 1936 Berlin Yaz Olimpiyatları hatırlanırsa sporun ülkelerin propaganda ve prestijlerinde ne denli önemli olduğu hatırlanacaktır.

---

⁵ Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-dan-tumuyle-ayrilan-yabanci-sirketlere-hizlandirilmis-iflas-sureci-uygulanacak/2523735#>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

⁶ Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-dan-tumuyle-ayrilan-yabanci-sirketlere-hizlandirilmis-iflas-sureci-uygulanacak/2523735#>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

Görsel aa.com.tr'den alınmıştır.

Küreselleşen dünyada belki de en çok homojenleşen ve küreselleşmenin nihai sonucu olarak olumsuz etkilenebilen unsur ulusal ve uluslararası ekonomilerdir. Bu bağlamda yukarıdaki görsel, realist uluslararası ekonomi politiğin teziyle savunulduğunda karmaşık karşılıklı bağımlılıkların getirmiş olduğu nedenden ötürü Londra'da bulunan Rus şirketlerinin borsadaki hisse değer kayıplarının %99'a kadar ulaştığı görülmektedir.

Krizler devletleri zora sokan bir durum olmakla beraber yeni bir arayışa da itmektedir. Akla gelebilecek her türlü madde ve üründe, özellikle de petrol ve doğalgazdaki fiyat artışları, devletleri alternatif ihracatçılar aramaya itebilmektedir. Bu alternatiflerin sağlanamaması veya uzaklardan temin edilebilmesi durumunda ise ithalatçı devletler savaş nedeni gerçekleşen bu krizi hafif atlatamayabilmektedir. Söz konusu fiyat artışı 3 Mart 2022 itibariyle aşağıdaki grafikte görülmektedir.

“Fiyatlar, Rusya-Ukrayna savaşının doğal gaz arzında kesintiye yol açacağı endişesiyle yükseliyor. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik bombalama ve füze saldırılarından dolayı doğal gaz altyapısının zarar görmesi ve gaz akışının kesintiye

uğrayabileceği endişeleri fiyatları artırıyor. Savaşın devam etmesi durumunda petrol ve doğal gaz ihracatına yaptırımlar getirilebileceği ihtimali de fiyatları etkiliyor.”⁷

Görsel aa.com.tr'den alınmıştır.

4. 2022 RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NIN DİPLOMATİK VE İNSANİ BOYUTU

Donbas krizinin sebep olduğu Rusya-Ukrayna savaşı 24 Şubat'ta başlamış, 28 Şubat'ta tarafların müzakere heyetleri ateşkes görüşmeleri yapmak için Belarus'ta bir araya gelmişlerdir. Ancak taraflar birkaç tur süren görüşmelerde ateşkesi sağlamak için anlaşmaya varamamışlardır.

Taraflar aktif tarafsızlık ve arabuluculuk politikası güden Türkiye'nin ev sahipliğinde dışişleri bakanları düzeyinde önce Antalya Diplomasi Forumu'nda, sonra ise İstanbul'da yeniden bir araya gelmişlerdir. Ancak yapılan görüşmelerde hangi konuların tartışıldığı kamuoyu ile şeffaf şekilde paylaşılmamıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Basın Sözcüsü Dmitry Peskov, Ukrayna ve Rusya heyetlerinin Belarus'taki müzakere görüşmelerinde talep ve pozisyonlarını kamuoyuna açıklamayacaklarını, müzakerelerin sessiz ilerleyeceğini söylemiştir. Öte yandan, Ukrayna Devlet Başkanlığı Ofis Danışmanı Oleksiy Arestovych, tarafların Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi de dahil olmak üzere uluslararası

⁷ Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/avrupada-gaz-fiyatlari-198-5-avroyla-son-2-yilin-rekorunu-kirdi/2522178>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

sözleşmelere uygun olarak ortak bir bildiri yayınlamadan müzakerelerin hiçbir ayrıntısının kamuoyuna açıklanmayacağını vurgulamıştır. Bununla birlikte Arestovych, Kiev yönetiminin müzakerelerdeki pozisyonunun ateşkes ve Rus güçlerinin Ukrayna topraklarından çekilmesi olduğunu ifade etmiştir.

Kiev yönetimi çatışma içerisinde olduğu Moskova yönetiminden daha çok Batı dünyası ile diplomasi trafiğini sürdürmüştür. Bu trafik kapsamında Ukrayna yönetimi AB üyelik başvurusunu resmen yapmış, AB parlamentosuna hitap etmiş, ayrıca ABD'den askeri teçhizat yardımı talebinde bulunmuştur. Uluslararası diplomaside etkili olan AB, taraflar arasında yapıcı bir çözüm bulmak yerine Ukrayna'yı savunmuş; Rusya'ya yaptırım uygulayarak Rusya'yı sistemin dışına itmeye çalışmıştır. İngiltere Başbakanı Boris Johnson Ukrayna'yı ziyaret ederek Kiev sokaklarında vatandaşlarla konuşmuş ve Ukrayna parlamentosuna hitaben yaptığı konuşmada 300 milyon Sterlin tutarında yardım paketi açıklamıştır. Türkiye'nin Rus vatandaşlarına yönelik herhangi bir seyahat kısıtlaması getirmemesine ise Ukrayna Devlet Başkanı Volodymyr Oleksandrovyh Zelenskyy tepki göstermiştir.

Ukrayna'nın medya aracılığıyla kendisini savaşın masum tarafı olduğunu yansıtmak istemiş olduğunu ve Batılı devletlerin buna katkıda bulunduğunu görmek mümkündür. Sivillerin Ukrayna tarafından silahlandırılarak öne sürülmesinden ötürü Rusya'nın sivilleri hedef aldığını kamuoyuna yansıtması buna en büyük örnektir. Bunun sonucu olarak ise Rusya'da dahi savaşı durdurmaya yönelik protestolar gerçekleşmiştir. Böylece Ukrayna 3. taraflardan destek görmeyi başarmış ve de devletin imajını artırmaya çalışmıştır. Ayrıyeten uzun vadeli olmasa bile çeşitli alanlarda Rusya boykot edilmiştir.

Batılı devletlerin Ukrayna'ya yapmış olduğu mühimmat destekleri ve temel ihtiyaç yardımları Ukrayna ile olan ikili ilişkileri özellikle uzun vadede güçlendirecektir. Ancak sayıları milyonları bulan Ukraynalı insanlar o dönem içerisinde özellikle Polonya'ya sığınmış ve sınırda barınma ve gıda gibi çeşitli yardımlar bu insanlara ulaştırılmıştır. Unutulmaması gereken bir nokta ise Ukrayna ve Ortadoğu toplumları arasında Avrupa tarafından yapılan çifte standardın mevcudiyetidir. Zira Avrupa'nın bu yardım ve destekleri yapmasındaki temel neden ulusal güvenlik ve çıkarlarıdır. Örneğin Avrupa'ya geçmek isteyen Ortadoğulu mültecilerin kabul edilmeyip insan haklarına ters düşen uygulamaların Ortadoğulu mültecilere karşı yapılması ya da yapılmaması verilebilir.

Vatanlarından çeşitli coğrafyalara göç etmek isteyen bu insanlar iş ve ev bulma, yaşam giderlerini karşılayacak gelirden mahrum olma ve hedef coğrafyaya adaptasyon sağlama gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Ayriyeten savaştan sonra Ukraynalıların ülkelerine geri dönünce inşa edeceği hayat ve devletin yeniden Ukrayna'yı inşa edecek olması hem maddi, hem de manevi yükü beraberinde getirecektir. Savaşın, bir yanda mağdur tarafta bulunan insanlara yaşattığı bu psikolojik zorluklar varken; diğer yanda esasında savaşta saldırı konumunda bulunan Rus vatandaşların gerek ulusal, gerekse de uluslararası alanda yaşadığı sorunlar vardır. Bu ulusal soruna devletlerinin saldırgan tutumunun uluslararası kamuoyunda olumsuz karşılanmasının verdiği huzursuzluklar örnek olarak gösterilebilir. Moskova'da yaşayan bir Rus arkadaşımın savaştan ilk günlerinde tarafımdan yapılan yazışmada halkın savaştan değil, barıştan yana olduğunu söylemekle beraber savaşmakta Rusya'nın haklı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Buna gerekçe olarak ise Ukrayna'nın doğu kesiminde yaşayan insanlara Ukrayna hükümetinin bizzat saldırıda bulunduğunu göstermiştir. Rus vatandaşların uluslararası alanda yaşadığı sorunlar gelindiğinde ise huzursuzluğun oluşmasına kaynaklık eden; Avrupa'da okuyan Rus vatandaşı öğrencilerin kayıtlarının silinmesi, uluslararası medya ve kamuoyunda Rusya karşıtı görüşlerin olması, Rusya milli takımı ve Rus kulüplerinin spor organizasyonlarından men edilmesi gibi Ruslar aleyhinde gerçekleşen olaylardır.

SONUÇ

Savaşın politik bir değerlendirmesi yapıldığında hem savaşın taraflarının, hem de diğer aktörlerin rasyonel davranmaya uğraş verdikleri ve bu neticede de savaşın ilk haftasında uluslararası örgütlerden sağlam ve elle tutulur bir sonuç çıkmadığı aşikardır. Aktörlerin rasyonel adımlarını daha çok realist kuram çerçevesinde gerçekleştirdikleri görülmektedir. Hem savaşan, hem de savaşmayan devletlerin stratejilerini öncelikli olarak güvenlik algılamaları ve endişelerinin belirlediği görülürken, devlet üstü askeri otorite ve devlet üstü siyasi otorite olan AB'nin de devletler gibi hareket ettiği görülmektedir. Bu anlamda realizm güçlü çıkarken; idealizm, fonksiyonalizm, neoliberalizm ve konstrüktüvizm teorilerinin savaşı uluslararası örgütler başta olmak üzere farklı varsayımlarla önlemede yetersiz kaldığı görülmüştür. Hepsinden öte realizmin baskın bir güç olarak görünmesine savaşın çıkmış olmasıyla nokta koyulabilir.

Ekonomik tarafında ise küreselleşmesini yükselen bir ivmeyle sürdüren mevcut küresel kapitalist sistemde bu savaştan tüm dünyanın olumsuz etkilendiği görülmektedir. Savaşta

bulunmayan devletler, toplumlar ve hatta bireyler dahi savaştan olumsuz etkilenmektedir. Doğalgaz ihracatçısı Rusya ile Rusya'nın bu enerjisini Batı'ya aktarmada koridor görevi gören Ukrayna'nın savaş halinde olması, özellikle yıl sonuna doğru soğuyan hava şartlarında Avrupa'yı zor şartlar altında bırakması muhtemel bir örnek olarak gözükmektedir. Bu doğalgaz kriziyle karşı karşıya kalmamak adına Avrupalı müttefiklerden bazılarının Rusya yanlısı bir eğilim gösterme çabasına girmesine, bunun da savaşın farklı bir seyre bürünmesine yol açabilir. Ayrıca Rusya'nın üretimi dikkate alındığında Avrupa bir gıda sorunu ile karşı karşıya kalabilir. Türkiye'nin ise böyle bir durumda aktif tarafsızlık ve arabuluculuk politikasıyla bir gıda koridoru görevi görmesi muhtemeldir. Uzun vadede Rusya'nın ekonomisi zarara uğrayacak, Ukrayna'da da saldırı altındaki şehirlerin yeniden imarı Ukrayna'nın bütçesini epey zorlayacaktır.

1. Dünya Savaşı sonrası Almanlara yapılan ağır yaptırımlar Hitleri doğurmuş ve sistem dışına itilen Almanlar agresif politikalar izlemiştir. İnsani ve diplomatik yönden 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı ve etrafında gerçekleşen her şey incelediğinde, benzer şekilde Rusya ve Rus vatandaşlarının dışlanmalarından ötürü sisteme karşı kin gütmeye ihtimali bulunmaktadır. Böyle bir durumun olmaması için diplomasi aktif şekilde yürütülmeli; Batı, diplomasi gücünü taraf tutmaksızın çatışan tarafların uyuşmazlıklarını gidermek için kullanmalıdır. Aksi takdirde sonuçlar her iki taraf için de her anlamda olumsuz olacaktır. Güvenlik endişesi nedeniyle Batılı devletler tarafsız diplomasi yerine Ukrayna lehine bir diplomasi yürütmektedirler. Bunlardan kaynaklı olarak savaşın kısa sürede sona ermeyeceği gözükmektedir. 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda devletler savaşırken savunan tarafın halklarının adaletsiz bir şekilde fiziksel ve psikolojik şiddet, saldıran tarafın halkının ise ötekileştirilerek psikolojik bir şiddete maruz kaldığı ortadadır. Ayrıca savaşların kazananının olmadığını, günümüzde savaşların kazananının da aslında kaybettiğini belirtmekte yarar vardır.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-dan-tumuyle-ayrilan-yabanci-sirketlere-hizlandirilmis-iflas-sureci-uygulanacak/2523735#>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).
<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/27186>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).
<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/avrupada-gaz-fiyatlari-198-5-avroyla-son-2-yilin-rekorunu-kirdi/2522178>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

Coğrafya Harita, http://cografyaharita.com/haritalarim/3g_dunya_siyasi_haritasi3.png, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

Haber Global, <https://haberglobal.com.tr/dunya/son-dakika-tarih-28-subat-rusya-ukrayna-savasinda-5-gun-dakika-dakika-yeni-gelismeler-162537>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

Hürriyet, <https://bigpara.hurriyet.com.tr/doviz/>, (Son Erişim Tarihi 27.11.2022).

Kahraman O. K., Journal of International Social Research, Cilt: 13(69), Mart 2020, "MCDONALDLAŞMA TEORİSİ BAĞLAMINDA MEDYANIN KÜRESEL KÜLTÜR ÜRETİMİNE ETKİSİ", 354-362.

Ritzer, G., The McDonaldization of Society: An Investigation Into the Changing Character of Contemporary Social Life, 1996, Thousand Oaks, Kaliforniya, Pine Forge Yayınları.

Sönmez A. S., Bıçakçı H., Yıldırım C., International Journal of Social Sciences and Education Research, Cilt: 1(3), 01 Temmuz 2015, "Kırım sorunu bağlamında Rusya-Ukrayna ilişkilerinin analizi", 656-670.

Rusya-Ukrayna Savaşı ve Yükselen Süper Güç: Çin

Bahadır Usal, Ahmet Ercan Kaplan*

ÖZET

21. yüzyılın en önemli olaylarından olan ve bölgenin hatta Avrupa'nın kaderini etkileyen bir olay olarak karşımıza çıkan Rusya-Ukrayna krizi, Batı ile Doğu'nun bir güç mücadelesi haline gelmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği arasında geçen uzun soluklu Soğuk Savaş'ın ardından durulan Dünya siyaseti tekrar ısınmaya ve sıcak çatışmalara sahne olmaya başlamıştır. Uzun yıllar iki kutuplu dünya'nın küçük aktörleri konumunda olan devletler bugün dünya siyasetine etki ederek çok kutuplu bir dünya yaratmaya başlamışlardır. Avrupa Birliği'nin yanı başında yaşanan kriz, nükleer silahların kullanımı ihtimaline karşın NATO ve ABD'yi harekete geçirerek müdahale ihtimallerini canlı tutmaktadır. Değişen dünya dengelerine yalnızca ABD ve Avrupa Birliği değil, son 30 yılda yıldızı parlayan ve büyük bir üretim ve ekonomi devi olan aynı zamanda ABD'nin ezeli rakibi olan ve Tayvan'la, Rusya - Ukrayna krizine benzer bir hakimiyet krizi yaşayan Çin Halk Cumhuriyeti'ni de dahil etmeye mecbur bırakmaktadır.

GİRİŞ: RUSYA-UKRAYNA KRİZİ'NE GENEL BAKIŞ

Rusya ve Ukrayna aynı ırka, ortak tarihe ve dine mensup olan düşman kardeşler. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlayan bağımsızlık hareketlerine katılarak ulus-devlet olan Ukrayna, bağımsız olduktan sonra Rusya'nın tabiatından çıkmak ve Avrupa'lı bir devlet olmak için eline geçen her fırsatı değerlendirmek istemiş fakat bölgenin hamisi olan Rusya tarafından engellenmiş hatta cezalandırılmıştır. Coğrafi olarak Ukrayna, Rusya ve Batı arasındaki geçiş bölgesinde ve Karadeniz'e kıyısı olması sebebiyle jeopolitik bir öneme sahiptir. Ukrayna'nın iç siyaseti de bağımsız olduğu günden bugüne Rusya ve Batı Medeniyeti'nin çatışma alanı haline gelmiştir. Ukrayna'nın Doğusu Rusya lehine Euroskeptist bir yaklaşım içindeyken, Batı bölgesi Avrupa yanlısı tam bağımsız bir Ukrayna için mücadele halindeydiler. 2014 yılında Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı iki tarafı savaşın eşiğine getirmiş fakat Ukrayna ordusu'nun geri çekilmesiyle kriz olarak kalmıştır. Kırım'ın ilhakı, Donbass Bölgesi olarak bilinen,

---

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 3. Sınıf öğrencileri.

Donetsk ve Lugansk bölgelerinde Rusya kökenlilerin yaşadıkları ayrılıkçı ayaklanmalarına sebep olmuştur. Donbass, geniş kömür yatakları ve ağır sanayinin bulunduğu önemli bir bölgeydi. Bu bölge Rusya için o kadar önemlidir ki Lenin, ‘Donetsk olmasa sosyalizmin kuruluşu hayalden ibaret kalırdı.’ demiştir. Bu açıdan Rusya için bölgede var olma savaşı niteliğindeki Donbass savaşı, Ukrayna’nın toprak bütünlüğünü daima tehdit edecektir. Yani sıra, Çin için bu kriz olası bir Doğu-Batı savaşı’nın simülasyonudur.

Çin Halk Cumhuriyetinin ilk başkanı Mao Zedung ekonomiden anlayan bir kişi değildi lakin ülkesine kattığı en büyük değer 10 yılda bir reform yapmak olmuştur. Böylelikle halkın gelişecek ve Mao’dan önceki yıllarında İngiltere’nin himayesi altındayken yaşanan toplumsal çöküşten uzaklaşacaklardı. Mao döneminde ekonomik olarak kapalı bir ülke olan Çin, Deng Şiaoping gelmesiyle birlikte ekonomik olarak Dünya’ya açıldı. 1970’lerden günümüze gelene kadar ki sürede ekonomik prensibini Karma ekonomi olarak benimseyen bir yapıda gözükmekte olsa da, aslında bu ekonomik gücünü halkına çok yansıtmamakta.

Rusya’nın Stratejik Müttefiki, Ukrayna’nın Ticaret Ortağı, ABD’nin Ezeli Rakibi Çin

Rusya – Ukrayna arasındaki savaşa dönüşen krizde, ülkelerin bu krize yaklaşımı, nasıl bir siyaset izledikleri merakla izlenmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı’nın daha ne kadar süreceği henüz belli değilken, olası bölgesel ve küresel etkilerinin nasıl şekilleneceği de dünya gündeminde en çok tartışılan konulardan biri olmaktadır. Bu bağlamda, en dikkat çeken ülkelerden biri de Çin. 2020 yılından beri Ukrayna’nın en büyük ticaret ortağı olan Çin, Rusya’nın stratejik dostu, ABD’nin de ezeli rakibi konumundadır.

Rusya-Ukrayna Savaşı’nın, sadece iki ülke için değil, tüm dünya için de kalıcı olumsuz etkiler bırakacağı söylenebilir. Hal böyleyken, küresel hegemonya peşinde olan Çin’in söz konusu savaştan etkilenmemesi hiç de mümkün değildir. Öyleyse, Rusya-Ukrayna Savaşı’nın Çin’e olası etkileri de ele alınmalıdır.

Çin, Rusya-Ukrayna krizi ile ilgili şimdiye kadar ne başkanlık seviyesinde ne de dışişleri bakanı seviyesinde doğrudan açıklama yapmamış, Dışişleri Bakanlığı sözcülerinden beyanatlar yapmışlardır.Çin, Rusya’nın Ukrayna topraklarına girmesini ‘işgal veya savaş’ olarak niteleniyor, onun yerine Rusya’nın söylemi ile ‘özel askerî operasyon’ olduğunu söylüyor. Çin Başkanı ŞiJinping ile Rusya Başkanı Vladimir Putin, Pekin’de, ‘sınırsız ortaklık’ teması ile 4 Şubat’ta yayınladıkları ortak bildiride birbirlerini destekleyeceklerini beyan ettiler. Çin, Batılı

lkeler gibi çatışma ncesi Ukrayna'da yaşayan 6 bin kadar Çin vatandaşını da tahliye etmedi (atışma başladıktan sona tahliye süreci başladı) hatta bu durum 'Rusya, Çin'e Ukrayna'ya yönelik bir işgal başlatmayacağına yönelik teminat vermiş olabilir mi?' sorusunu da akla getirdi. 14 Mart 2014 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nde Ukrayna'nın egemenliği ve toprak bütünlüğünü teyit eden karara çekimser kalan Çin, 26 Şubat 2022 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya'nın Ukrayna işgalini kınayan karar tasarısına da çekimser oy kullanmıştır [BM Güvenlik Konseyi, 2014; BM Güvenlik Konseyi, 2022].

Jeopolitik açıdan bakıldığında, uzun yıllardır hep "barışçıl bir yükseliş" söylemini savunmaya çalışan Çin'in, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün korunmasından yana olması gerekirdi. Ayrıca, Tayvan'ı kendi topraklarının bir parçası olarak gören ve diğer ülkelerden de Çin'in toprak bütünlüğüne saygı duyması gerektiğini isteyen Pekin yönetiminin, Rusya'nın 2014'deki Kırım'ı ilhakına da ve hlihazırdaki Ukrayna işgaline de tepki göstermesi gerekirdi.

Jeostratejik açıdan bakıldığında, ABD'yi ezeli rakibi gören ve ABD'nin başını çektiği Batı ittifakı karşısında Rusya'yı stratejik bir ortak olarak gören Çin'in, "sınırsız ortaklık" ilişkilerinde bulunan Moskova'yı desteklemesi de tahmin edilmekteydi. Fakat Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ilk gününde, Ukrayna'nın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini sadece kibar bir Şekilde açıklayan Çin, aynı zamanda Rusya'nın da güvenlik endişelerine saygı duyulması gerektiğini bildirmiştir. [Çin Dışışleri Bakanlığı, 2022].

Çin'in Ukrayna krizi ile ilgili yaklaşımı iki husus üzerinden Őekilleniyor. İlki, Rusya'nın güvenlik kaygılarına Batı tarafından saygı duyulması, ikincisi ise sorunun diplomatik yollarla Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni esas alarak çözülmesi. Aslında bakıldığında inin bu tavrı değerlendirilecek olursa Rusya'nın başka bir ülkenin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne tecavüz etmesi de, Çin'in egemenlik, toprak bütünlüğü prensiplerinde erozyona da yol açıyor. Çin, Rusya'dan farklı olarak, askerî gücünün diğer ulusal güç bileşenlerinin önüne geçmesini ulusal çıkarı ile uyumlu görmüyor. Aslında Çin, BM Sözleşmesi'ne atıf yaparak bir yandan da Rusya'nın izlediği politikalardan rahatsız olduğu izlenimi veriyor olabileceği düşüncesi de zihinlerde canlanıyor.

Çin'in Doğu Avrupa politikasında ve Kuşak ve Yol girişiminde stratejik bir öneme sahip olan Ukrayna'nın ise, aynı zamanda Çin'in askeri gelişiminde de önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir. Çin'in geliştirdiği birçok silahın temeli Sovyet yapımı silahlara dayanırken, bu bağlamda Çin uzun yıllardır Ukrayna'dan en çok silah satın alan ülke konumundadır.Çin'in

askeri ve savunma sanayisinin gelişiminde silah ithalatının büyük önem taşıdığı dikkate alındığında, Pekin'in Kiev gibi bir silah tedarikçisini kolayca harcaması pek mümkün görünmemektedir.

Çin Ekonomisi Açısından Rusya-Ukrayna Krizi

Rusya-Ukrayna Savaşı, sadece söz konusu iki ülkeyle sınırlı kalmayıp, bölgesel hatta küresel çapta büyük bir kriz haline gelmiştir. Dolayısıyla Çin, bahsedilen kriz karşısında kendi çıkarları açısından nasıl bir tutum sergileyeceğini düşünürken, bir taraftan da stratejik ortağı olan Rusya'nın, bir taraftan stratejik öneme sahip Ukrayna'nın, diğer taraftan ise, ABD başta olmak üzere Batı ülkelerinin bu süreçteki tutum ve yaklaşımlarını göz önünde bulundurmaya zorundadır. Üstelik ABD karşısında Çin, küresel güç dengesinin şekillenmesinde, özellikle de Hint-Pasifik ve Orta Doğu bölgelerinde Rusya'yı stratejik bir ortak olarak nitelendirmektedir. Fakat Pekin'in, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Moskova'ya açıkça askeri bir yardım yapma olasılığı şimdilik çok düşüktür. Çünkü böylesi bir durumda, Çin ABD ve müttefiklerinin ekonomik yaptırımlarına maruz kalacaktır. Washington yönetimi, Moskova'ya askeri ya da başka yardımlar sağlamanın ağır sonuçları olacağı konusunda Pekin'i birkaç defa uyarmıştır [TheGuardian, 2022].

Rusya'yla ilişkileri:

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Çin'e olası etkilerine bakıldığında, savaşın olumsuz ekonomik etkilerinin Çin'i de vurması kaçınılmazdır. Özellikle ABD ve Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere Batı ülkelerinin Rusya'ya karşı sert yaptırımları sonuçta küresel petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki yükselişe neden olmaktadır. Küresel enerji piyasasındaki fiyat artışının, dünya enerji tüketiminin yaklaşık dörtte birini oluşturan Çin'in enerji sektörünü olumsuz olarak etkileyeceği tahmin edilebilir. Zaten Rusya, yıllık petrol tüketiminin yaklaşık dörtte üçünü ve doğalgaz tüketiminin yaklaşık yarısını ithal eden Çin'in en büyük enerji ithalat kaynağıdır. Örneğin, 2021'de Çin'in Rusya'dan enerji ürünleri ithalatı, %47,4 artışla 334,29 milyar yuana (yaklaşık 51,82 milyar dolar) ulaşarak, Çin'in Rusya'dan toplam ithalatının %65,3'ünü oluşturmuştur [Çin Ticaret Bakanlığı, 2022]. Ayrıca, 4 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın enerji devi Gazprom ile Çin'in enerji devi CNPC arasında yılda 10 milyar metreküp gaz tedarik etmek üzere 30 yıllık bir sözleşme de imzalanmıştır [Reuters, 2022]. Çin'in Rusya'nın en büyük ticaret ortağı olduğu dikkate alındığında, yaptırımların pençesinde kalan Rusya ekonomisinin büyüme oranındaki muhtemel azalışın, önümüzdeki dönemde Çin-Rusya arasındaki ticari-ekonomik

ilişkileri de olumsuz etkileyeceği aşikârdır. Örneğin, 2021’de Çin-Rusya arasındaki ikili ticaret hacmi 146,87 milyar dolara ulaşarak, bir önceki yıla göre %35,9 oranında artış göstermiştir. Bunun içinde Çin’in Rusya’dan ithalatı 79,32 milyar dolar, ihracatı ise 67,56 milyar dolar olarak kaydedilmiştir [Çin Ticaret Bakanlığı, 2022].

Çin’in Ukrayna’yla ilişkileri

Savaşın olumsuz etkilerinin Çin’in Ukrayna ile ticari-ekonomik ilişkilerine de olumsuz yönde yansıtacağı tahmin edilebilir. Bilindiği üzere Çin, Ukrayna’nın da en büyük ticaret ortağıdır. Örneğin, 2021’de Çin ve Ukrayna arasındaki ikili ticaret hacmi 18,97 milyar dolara ulaşmıştır. Çin’in Ukrayna’dan ithalatı 8 milyar dolar olarak, bir önceki yıla göre %12,7 oranında artmışken, Ukrayna’ya ihracatı ise, 10,97 milyar dolar olarak, bir önceki yıla göre %31,9 oranında yükselmiştir [DW News, 2022]. Çin-Ukrayna ticari-ekonomik iş birliğinin önemli bir kısmını tarım sektörü oluşturmaktadır. Hatta Eylül 2013’te Pekin ve Kiev, Ukrayna’da tahıl ve et üretimi için toplam 3 milyon hektar tarım arazisi kiralama anlaşmasını imzalamış ve ilk aşamada Dnipropetrovsk Oblastı’nda 100 bin hektar tarım arazisi sağlanmıştır. Bu projeye Çin’in 2,6 milyar dolar yatırım yapacağı öngörülmüştür [People’s Daily, 2013]. Günümüzde Çin’in yıllık mısır ithalatının yaklaşık %30’unu ve arpa ithalatının %20’sinden fazlasını Ukrayna karşılamaktadır. Örneğin, 2021’de Çin’in Ukrayna’dan mısır ithalatı 8,24 milyon ton olarak, Çin’in toplam mısır ithalatının %29,07’sini oluşturmuştur. Aynı zamanda Çin’in Ukrayna’dan arpa ithalatı 2,8 milyon tona ulaşarak, ülkenin toplam arpa ithalatının %20’sinden fazlasına denk gelmiştir [DW News, 2022]. Bu bağlamda, Ukrayna’daki savaşın tarımın ekim döneminde hala devam ettiği dikkate alındığında, ülkenin tarım sektörünün ciddi zarar göreceğine kesin gözle bakılabilir. Ayrıca, 5 Mart 2022 tarihinde Ukrayna hükümeti, arpa, mısır ve karabuğday başta olmak üzere birçok önemli tarım ürününün ihracatını yasaklamıştır [Interfax, 2022]. Bu gelişmeler, kısa vadede Çin’in Ukrayna’daki tarım iş birliğini ve tarım ürünleri ithalatını olumsuz yönde etkileyebilir.

Çin’e göre Ukrayna yaklaşımını belirleyen iki husus:

Çin resmî söyleminde, Ukrayna sorununun sorumlusu olarak ABD’yi görüyor. Çin, ABD’nin müttefik veya dost olarak adlandırdığı ülkelerin umurunda olmadığını, ABD için önemli olanın bu ülkelerin kendi çıkarlarına hizmet etmesi olduğunu ifade ediyor. Çin’e göre, provokatör olarak nitelendirdiği ABD yönetimi, Ukrayna krizi ile Avrupa ekonomisine zarar veriyor ve bu kriz ile Rusya sınırındaki askerî varlığını meşrulaştırmak istiyor. Çin medyasına göre ise, ABD savaş hattından uzak bir coğrafyada olması nedeniyle savaştan ya da krizin

derinleşmesinden endişeli değil, aksine memnun.¹ Tabii, coğrafi uzaklık üzerinden bu yaklaşım, Tayvan'a da bir uyarı niteliğinde. Yine bu çerçevede Çin medyası, ABD'nin tutumundan kendi iç meselelerine de bir pay çıkarıyor; Afganistan ve Ukrayna sorunlarında ABD'nin dost olarak nitelediği yöneticileri yalnız bırakmasının Tayvan yönetimine ders olması gerektiği yorumuna yer veriyor.

Rusya'nın derdi NATO, Çin'in derdi QUAD ve AUKUS

Çin, Rusya ile ilişkisinin zarar görmemesi için farklılıklar konusunda sessiz kalırken, ortak noktalarını ön plana çıkarıyor. Bu bağlamda da Çin, Rusya'nın güvenlik kaygılarına saygı duyulması gerektiğini, dolayısıyla NATO'nun genişlemesinin Rusya'yı endişelendirmesini haklı buluyor. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü HuaÇunying 24 Şubat'ta yaptığı açıklamada, NATO'nun genişlemesini ve Ukrayna'yı silahlandırmasını sözlü tartışmanın ikinci safhası olarak gelecek yumruk üzerinden örneklendiriyor: "Eğer sözlü tartışmada rakibiniz size yumruk atar ya da elindeki silahla size saldırırsa, sizin de karşılık verme hakkınız olur" Bu açıklama da ABD'nin, Soğuk Savaş sonrası uyguladığı, en bariz örneğini kimyasal silah bahanesiyle Irak'ı işgalinde gördüğümüz, Çin başta olmak üzere uluslararası toplum tarafından da çokça eleştirilen 'önleyici saldırı doktrinini' akla getiriyor. Çin Dışişleri Bakanı HuaChunying'in basın açıklamasındaki ifadeleri.

Bilindiği üzere, ABD öncülüğünde Hindistan, Avustralya, Japonya'nın oluşturduğu QUAD olarak bilinen Dörtlü Güvenlik Diyaloğu ve İngiltere ile ABD'nin Avustralya'ya nükleer enerjiyle çalışan denizaltıları yerleştirmek için teknoloji ve yetenek sağlamasını öngören AUKUS olarak bilinen güvenlik ortaklığı, Çin'in jeopolitik etki alanını sınırlamaya yöneliktir. Dolayısıyla NATO'yı andıran QUAD ve AUKUS şeklindeki ortaklıklar ve NATO'nun bu oluşumlarla işbirliği yapma ihtimali, Çin'in güvenlik kaygılarını arttırıyor.

Bu bağlamda, Çin Dışişleri Bakanı WangYi'nin, Ukrayna sorununu ve ikili ilişkileri görüşmek için mevkidaşı ABD Dışişleri Bakanı AntonyBlinken ile 22 Şubat'ta yaptığı telefon görüşmesinde, ABD'nin Hint-Pasifik bölgesindeki 'rekabet ve çevreleme' politikalarının iki ülke arasında bir çatışmaya dönüşebileceği uyarısında bulunması dikkat çekici.

Dolayısıyla Çin, Rusya'nın güvenlik kaygıları üzerinden kendi güvenlik kaygılarını meşrulaştırırken, aynı zamanda önümüzdeki süreçte karşılık verebileceği meşru bir zemin oluşturmaya çalışıyor. Ayrıca Çin, Hint-Pasifik'te ve Pasifik bölgesinde 4 Şubat ortak bildirisini çerçevesinde, ABD ve müttefikleri ile yaşayacağı muhtemel krizlerde Rusya'nın da desteğini

almayı hedefliyor. Rusya-Ukrayna krizinin başlamasından bu yana, daha geçen 4 Şubat'ta Moskova ile "sınırsız ortaklık" ilan eden Pekin'in adımları dikkatle izlenmektedir.

ABD'nin dünya üzerindeki kötü etkisi olarak tanımladıkları durumu dengelemek amacıyla derin bir stratejik ortaklık olarak açıklanan bu ilan, Çin Cumhurbaşkanı XiJinping'in Pekin'deki Kış Olimpiyat Oyunları açılış gününde Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin'i ağırladığı sırada yapılmıştı.

NATO'nun genişlemesi kınanırken, iş birliği için yasaklı hiçbir alan olmadığına dikkat çekilmişti. Aynı gün Rus devlet enerji kurumu Gazprom ile Çin Ulusal Petrol Şirketi CNPC arasında yılda ilave 10 milyar metreküp Rus gazının sevkiyatı için de 30 yıllık bir anlaşma imzalanmıştı. Rusya'nın Ukrayna işgalinin, olimpiyat oyunlarının bitmesinden 4 gün sonra, 24 Şubat'ta başlaması ise, Çin'in Moskova'nın planlarını önceden bilip bilmediği sorusunu gündeme taşımıştı.

Bu bilgiler ışığında NATO Ukrayna'yı savunabilir mi? Bu sorunun cevabını askeri anlamda değerlendirecek olursak Ukrayna NATO müttefiki bir ülke olmadığı için İttifak'ın Ukrayna'yı savunmak için bir anlaşması bulunmuyor yani askeri anlamda hayır. ABD Başkanı Joe Biden da daha önce yaptığı açıklamada Ukrayna'da, Rusya'ya karşı savaşmak için Amerikan veya herhangi bir müttefik ülkenin askerinin gönderilmeyeceğini söylemiştir.

Ekonomik, askeri teçhizat bağlamında ise, Halihazırda 30 üyeli Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Ukrayna ordusunu modernize etmek için bu ülkeye destek sağlamaktadır. Kanada, eğitim programı yürütürken, Danimarka da Ukrayna ordusunu NATO standartlarına yükseltmesi için çaba harcamaktadır. İttifak ayrıca Ukrayna'nın siber saldırılara karşı savunmasına yardımcı olacağını ve askeri komuta kademesi için güvenli iletişim ekipmanı sağladığını bildirmiştir.

Ukrayna'nın Silahlandırılması

ABD, İngiltere ve Baltık ülkeleri, Ukrayna'ya tanksavar füzeleri, küçük silahlar ve tekneler de dahil olmak üzere silah gönderiyor. Türkiye, Ukrayna ordusunun ülkenin doğusundaki Rusya destekli ayrılıkçılara karşı kullandığı SİHA sattı. Ancak Almanya, Ukrayna'ya silah gönderilmesine karşı. Berlin bunun yerine tam teşekküllü bir sahra hastanesi ve Ukrayna

birliklerinin bu hastaneyi işletebilmesi için de yaklaşık 6 milyon dolar değerinde bir eğitim vaadinde bulundu.

Peki NATO neden askerlerini hazır bekletiyor soruları akıllara geliyor, İttifak, özellikle Karadeniz bölgesinde Rusya ile Ukrayna arasındaki muhtemel bir çatışmanın potansiyel olarak yayılması olasılığından endişeli. Bunun, 2014'te ilhak edilen Kırım ve Baltık Denizi çevresi olması ihtimali bulunuyor. NATO bu bağlamda ittifakın doğu ve güneydoğusunda varlığını artırıyor. ABD Savunma Bakanlığı, kriz nedeni ile 8 bin 500 Amerikan askerini teyakkuza geçirdi.

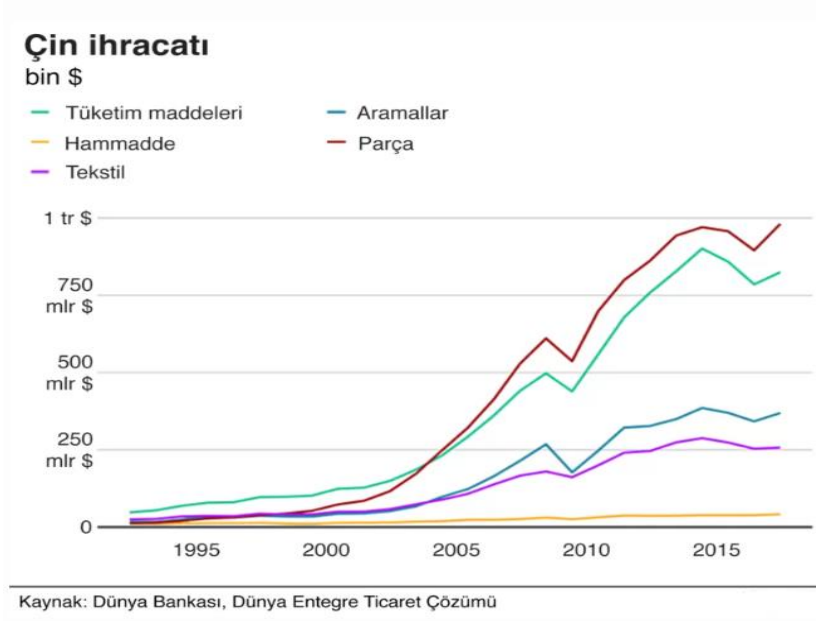
Danimarka, Baltık Denizi'ne bir fırkateyn gönderdi ve Litvanya'ya 4 F-16 uçağı göndermeye hazırlanıyor. İspanya, Akdeniz ve Karadeniz'deki NATO deniz kuvvetlerine katılmak üzere bir mayın tarama gemisi ve bir fırkateyn gönderdi.

Madrid, Bulgaristan'a savaş uçakları göndermeyi planlıyor. Hollanda da nisan ayından itibaren Bulgaristan'a iki adet F-35 savaş uçağı göndermeyi teklif etti. Fransa, NATO komutası altında Romanya'ya asker gönderebilir (Euronews, 2022).

Ekonomik Gelecek ve Olası Yaptırımlar

Deng Şiaoping gelmesiyle aslıdan sadece sanayi ve ekonomik açıdan gelişimler yaşanmadı, günümüz şartlarında Çin'in nüfusunun %9-10'u tarımla uğraşmakta ve sadece pirinç üretmemektedirler. Dünya'nın yaklaşık olarak buğday üretiminde %50'den fazla üretim yapmakta, o toprak şartları altında çay, kahve, tütün, sebze, meyve üretiyorlar ve ayrıca hayvancılıkta oldukça başarılıdır.

Çin ekonomisini sadece tarımla geliştirmede, sanayisi ve teknolojisi gelişmiş bir Çin mevcut. Dünyada yıllık araba üretimi 80 milyon, Çin yıllık 25 milyon araba üretimiyle 1. Sırada, Teknoloji şirketi Huawei en fazla telefon üretiminde ve teknolojik gelişim açısından 1. Sıradaydı ve Tencent Holding şirketiyle bilgisayar ve mobil oyun alanında dünya lideri olmuş durumdadırlar.

Şekil 1: Çin'in 2015 yılına kadar yıllık İhracatı

Kaynak:BBC,2022

Şekil 1' e bakarsak eğer, 2015 yılı verilerine göre Çin ihracatta bir çok alanda yine lider durumda. Parça ve Tüketim maddelerinde 1 trilyon dolar'a yaklaşmışlar, Tekstil ve Aramallar'la yakaladıkları 300 milyar dolarla yine adında söz ettirebiliyor. Bu kadar alanda lider olan Çin son yıllarda kısmen düşüşte ve durağın olmaya iten durum Ticaret savaşları olmuştur.

Ticaret Savaşı Neden Başladı ve Sonrası

Donald Trump'la başlayan ABD-Çin ticaret savaşıyla birlikte, son yıllarda bilgisayar parça üretiminde ve tedariginde sıkıntı yaşanması, Huawei'nin mobil teknolojide gelişim gösterirken ABD tarafından kara listeye alınmasıyla zor duruma düşmesi veya son yıllarda adını çok duyduğumuz çip probleminin ana kaynağının, Çin ve ABD'nin bu ekonomik savaşıyla başlamış olamakta. Ticaret savaşları öncesinde yaşanan Kur savaşlarının sonuç vermemesi ABD'yi ticaret savaşlarına yöneltmiştir. Amerika'da yönetime gelen Trump hükümeti başta Çin olmak üzere AB, Kanada ve Meksika gibi birçok ülkeye karşı ticaret politikasını değiştirerek savaş başlatmıştır.

ABD'yi Çin'e karşı Ticaret Savaşına iten hususlar neydi;

1. **Askeri güç:** Yükselen ekonomisiyle, askeri gelişime ayırdıkları 220 milyar dolarlık bütçeyle ABD'ye kafa tutma peşinde. Öte yandan daha yeni tanıttıkları 5.nesil Savaş Uçaklarını hizmete aldılar ve Siber ağ füze sistemleriyle deniz ve hava platformlarına yoğunlaştı.
2. **Uzay:** Soğuk savaş döneminde günümüze Sovyetler birliği yada yeni adıyla Rusya ile mücadele içinde olan ABD, Dünyada yaşanan gerginliği uzay'a taşımışlardı. Şimdide bu mücadeleye Çin ortak oldu, 2003 de uzay'a insan göndererek başarılı bir imaj ortaya koymuş oldu. 2011 yılında bilgi hırsızlığı iddiasıyla suçlanan Çin, bunları görmezden gelerek uydu sinyallerini bozan askeri amaçlı uzay uydusu göndererek gözdağı verdi.
3. **Teknoloji Savaşları:** "Made in China" stratejisi ile ucuz mal üreten ülke damgasından kurtulmak isteyen Çin, bu planla robotik teknolojiler, denizcilik, demiryolu ulaşımı, elektrikli araçlar, havacılık ve uzay teknolojileri, bilişim ve internet teknolojileri, tıp teknolojisi ve ilaç sanayi, tarım ve enerji alanlarında kendi kendine yeten ve dış dünyada kaliteli hizmetler satan ülke konumuna gelmek istemekte. Ayrıca 5G teknolojisindeki başarısıyla hem de yapay zeka programlarına ayırdıkları bütçeyle dikkatleri üzerine çekmekte.
4. **Çin'in Orta Doğu Planı:** Orta Doğu'da Arap Baharının başlamasıyla birlikte Suriye 'ye ciddi yatırımlar yapan ve Ayrıca Rusya'yla birlikte askeri birlik bulunduran Çin, buradaki hakimiyet alanını genişleterek ABD'yi pasifize etme peşinde ama bu durumu üstülük kurma girişimi olmadan yapıyordu ta ki Suriye dışında İran hükümetiyle birlikte iş birliğine girmesiyle olayların seyrini değiştirmiş oldular. İran hükümetiyle 25 yıllık ve 400milyar dolarlık anlaşmayla Çin ucuz petrol almasıyla ekonomisini büyük ölçüde rahatlatmaktaydı. Bir diğer orta doğu planı ise "Kuşak yol projesi" ile orta doğuda yeni müttefikler edinme peşinde.
5. **Çin ve Rusya Yakınlaşması:** Çin ve Rusya'nın Enerji ve e-Ticaret alanlarında Çin ile yakınlaşması ABD hükümetini rahatsız etmekte.
6. **Çin'in Afrika'da Hakimiyet Planları:** "Kuşak yol" projesi kapsamında hareket ederek planladıkları güzergahlara yakın ülkelerle "kazan kazan" stratejisi kapsamında ilişkiler kuran Çin, Afrikalı ülkelere ödemekte sıkıntı yaşayacakları kadar borç ya da yatırım ve alt yapı sağlayıp, borçlarını ödeyemedikleri zamanda ise yaptıkları yatırım bölgelerinin hakimiyetini 50 ila 100 yıl arası bedelsiz olarak kir alıyor ayrıca bölge yerleşkelere kendi şirketlerini götürüyor, kendi halkının bir kısmını oraya taşıyarak kültür o bölgeye entegre ediyor ve kendi ürünlerinin alınmasını zorunlu kılarak Afrika'yı sömürüyor.

7. **ABD’de Trump Dönemi:** “*Amerika Birleşik Devletlerinin hakim olduğu bu pivot düzen artık etkisini yitirmekte*” Prof.Dr.Süleyman Seyfi Öğün’ün bu sözleriyle son 15-20 yıldaki Çin’in aktif politikası bakarsak kabul edilebilir bir söylem olduğu kanaatına varabiliriz. Trump’ın iktidara gelmesiyle birlikte “Önce Amerika” söylemleriyle Çin’i stratejik bir düşman olarak söylemlerde bulundular. Aralık 2017 yılında Çin’e karşı alınabilecek önlemler ve kuşatma stratejisi geliştirdiler. Ekonomik yaptırımlar olacağını ve Çin’in süper güç olmasını istemediklerini söyleminde bulundu ve ardında Gümrük Vergilerini yükselterek Çin’in ABD Pazar’ında aldığı geliri sekteye uğratmayı planladı. Yapılan bu Ticaret Savaşı sadece iki büyük ülkeyi değil tüm dünya’nın üretimini ve gelişimini olumsuz yönde etkiledi, özellikle çip ve araba üretimi olmak üzere, teknolojik alanlarda da olumsuz sonuçları ortaya çıkardı. Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkanı Kristalina Georgieva, 1 Ekim’de göreve başlamasından sonra ilk değerlendirmesini IMF-Dünya Bankası Yıllık Toplantıları öncesi Washington’da yapmıştır. Başkan, konuşmasında ticari ihtilafların küresel ekonomi üzerindeki etkisine yönelik uyarılarda bulunmuştur. Ticaret savaşlarının kazananının olmayacağını vurgulayan Georgieva, "Ticaret ihtilaflarının küresel ekonomiye kümülatif etkisi 2020 yılında 700 milyar dolar tutarında azalma veya gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) yüzde 0,8’inin kaybedilmesi olabilir(Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni,2022,s6).

Ticaret Savaşları günümüzde hala devam etmekte ve kazananı hala belli olmadı, lakin tüm bu yaşanan gelişmelerle üretimde yaşanan gerileme, ambargo, şirketlerin kara listeye alınması, Afrika yakınlaşması ve Trump dönemiyle aslında Çin yaşanan gelişmelerden etkilenmemiş hatta politikalarını daha genişlettiler. Çin’in ekonomik geleceği ve ticaret ağını ele geçirme stratejisi olan “Kuşak yol” projesiyle lojistik yolların geçtiği ülkelerle yakın temasıyla işbirliği içinde olması bu Ticaret Savaşının sonu olacağına benzemektedir.

Çin’in Tayvan Müdahalesi

Çin’in bu hareketliliklerini anlatmadan önce olayların temeline bakmalıyız.İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Japon işgali son bulurken, Ada, o sırada Çin’de iktidarda olan Milliyetçi Partinin (Koumintang/KMT) kontrolüne geçti.

O yıllarda, ana karada Çin Komünist Partisi (ÇKP) ile Koumintang arasında iç savaş patlak verdi. Savaş, 1949’da Komünistlerin kesin zaferiyle sonuçlandı. Mao Zıdong

önderliğindeki Çin Komünist Partisi, 1 Ekim'de Pekin'de Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) kuruluşunu ilan etti.

Yenik düşen Koumintang ve mensupları ise Komünistlerin deniz gücünün zayıf olmasından yararlanarak Tayvan Adası'na çekildi. Chiang Kai-Shek önderliğindeki partizanlar, 1912'de kurulan Çin Cumhuriyeti'nin egemenliğinin Ada'da devam ettiğini ileri sürerek Aralık 1949'da Tayvan'ın ilçesi olan Taipei'yi "geçici başkent" ilan etti.

Koumintang'ın kurduğu hükümet ve idare yapısı, 1949'dan sonraki on yıllarda Tayvan'daki yönetimin temelini oluşturdu. 1980'lere kadar süren tek parti yönetimi, bu yıllarda yapılan reformlarla çok partili parlamenter rejime dönüştü(Anadolu Ajansı,2022).

Her ne kadar komünistler Çin Halk Cumhuriyeti'ni 1 Ekim 1949'da kurmuş olsa da, Komünistler anakaradaki hükûmeti devirip Tayvan adasına geri çekildikleri için Çin devletinin meşru hükûmeti olarak uluslararası kabul görmeye devam ettiler. Bununla birlikte, Ekim 1971'de Birleşmiş Milletler'deki "Çin" koltuğu Çin Halk Cumhuriyeti tarafından değiştirildi ve Çin Cumhuriyeti daha sonra yaygın olarak "Tayvan" olarak bilinmeye başladı(Wikipedia,2022).

Günümüzde bu sorun Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle birlikte sert bir biçimde ortaya çıkmıştır. Çin Hükümeti "Tek Ülke İki Hükümet" adıyla birleşim çağrısından bulunmakta isteselerde, Tayvan Hükümeti ve halk kendilerini Çinli görmediklerini aksine Tayvanlı olarak görüp Çin'e ile birleşimi kabul etmemektedir. Çin barışçıl hamlelerine cevap vermeyen Tayvan karşısında askeri güç kullanmaktan vazgeçmeyeceklerini Uluslararası basında birçok kez dile getirmektedir. Çin olası Tayvan müdahalesi sonrası muhtemel olarak Rusya'ya yapılan birçok yaptırımla karşılaşacağı olasılık dahilinde.

Rusya Ukrayna müdahalesi sonrası ekonomik ve sosyokültürel yaptırımlarla karşılaştılar. Bu yaptırımlar Rus hükümetini pek etkilemese halkı büyük oranda yıprattı, Avrupa Birliği olmak üzere Ukrayna'nın yanında olan ülkelerin içinde hayatlarına devam Rus vatandaşların ayrımcılığa uğramasına kadar uzuyor. Rusya'ya yapılan yaptırımlar Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük güçler tarafından devam etmek. Rusya'ya yapılan yaptırımlar şu şekilde:

1. *Uluslararası Ödeme Sistemi olan SWIFT programından çıkarılması olmuştur. Bu yaptırım kısaca amacı Rus bankaların dünya genelinde işlem yapamaz hale getirmek.*
2. *Rusya Merkez Bankasının ABD, AB ve İngiltere 'deki varlıklarını dondurma kararı oldu.*
3. *Avrupa Birliği, Rusya Merkez Bankasının rezerv parasının yarısında fazlasını dondurması.*
4. *Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Viktoroviç Lavrov dahilinde 27 iş adamının mal varlıklarını dondurma kararı.*
5. *Avrupa Birliği, Rusya'nın ham petrolü işleyecek olan makine ve teçhizatların lisanslarını iptal ederek, modernizasyon gerekliliklerini yerine getirmeyi engelledi.*
6. *Almanya'dan Avrupa'ya aktarılma üzere tasarlanılan ve projenin son çeyreğine gelinen kuzey akım projesini iptal edildi.*
7. *Batı ülkelerinden Rusya'ya artık havacılık ve uzay sanayisiyle ilgili mal, teknoloji ve hizmet satışı yapılmayacak. Bu karar neticesinde Rus havayollarına uçak, yedek parça ve ekipman satılmayacak. Bu yaptırımın amacı Rus uçak filosunun işleyişini sekteye uğratmak.*
8. *Avrupa Birliği komisyon başkanının açıklamasına göre Avrupa Birliği toprakları üzerinde Rusya'ya ait veya Rusya kontrolünde olan hiçbir uçak AB topraklarına inmeyecek, havalanmayacak ve AB toprakları üzerinde uçamayacak.*
9. *Bazı teknolojik ürün ve teknolojiler de AB ve diğer Batılı ülkelere artık Rusya'ya kolayca getirilemeyecek. Bunlar arasında mikroçip üretimi için gerekli olan mikroişlemciler ve ekipmanları da bulunuyor. ABD, yüksek teknolojili ürünlerin Rusya'ya ihracatını da yasakladı.*
10. *Spor yaptırımlarında da boş geçilmeyen Rusya, FIFA tarafından alınan karar göre; Rusya artık uluslararası maçlara ev sahipliği yapamayacak. Rusya'nın ev sahibi olması gereken maçlar tarafsız bir yerde ve seyircisiz olarak oynanacak. Ayrıca Rus milli takımının katıldığı maçlarda Rusya bayrağı açılmayacak ve Rus milli marşı okunmayacak. Bunlara ek olarak mili takım, maçlarını Rusya adı altında değil, Rusya Futbol Birliği adı altında oynayacak. FIFA, krizin uzaması durumunda, Rusya'nın Katar'da yapılacak Dünya Futbol Şampiyonası'ndan men edilmesi gibi ek yaptırım kararları da alabileceğini açıkladı.(Görevli Yazar,2022)*

Bilinen ve etkili olduğu düşünülen bu yaptırımlarla ciddi darbe alan Rus hükümeti, Batıya karşı elindeki en büyük kozu hidrokarbon rezervleri oldu. Avrupa doğalgaz ihtiyacının

büyük bir kısmını Rusya'dan tedarik etmekte ve ayrıca bu tedarik daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesi adına Kuzey Akım projesinin son aşamasına gelinmişti. Bu müdahaleden sonra Kuzey akımı projesi iptal edildi.

Rusya hükümetine yapılan bu direk yaptırımlarla birlikte, büyük ölçekteki şirketlerinde yaptırım kararı aldılar bunlar:

1. *BBC, Rusya'ya program satışını sonlandırdı.*
2. *Kredi kartı şirketleri Visa, Mastercard ve American Express Rusya'daki faaliyetlerini sonlandırdı.*
3. *Volkswagen Rusya'da araba üretimini durdurdu, Volvo ve Scania ise Rusya'ya araç satışlarını askıya aldı.*
4. *Petrol şirketleri Shell, ExxonMobil ve BP Rusya'dan çekileceğini açıkladı*
5. *Uçak üreticileri Airbus ve Boeing, Rusya'ya uçak parçaları ihracatını durduracağını belirtti.*
6. *Büyük teknoloji şirketleri Samsung, Nokia, Panasonic, Yamaha Motor, Dell, Canon, Ericsson Rusya'ya satışlarını durdurdu.*
7. *Google, Russia Today'i (RT) internet sitesi arama sonuçlarından kaldırdı ve Rusya'da hizmet satışlarını durdurdu.*
8. *Google'in çevrimiçi ödeme sistemi Google Play'in Rusya'da kullanımı sınırlandırıldı.*
9. *Apple, Rusya'daki tüm ürün satışlarını durdurdu ve çevrimiçi ödeme sistemi Apple Pay'in kullanımı sınırlandırıldı.*
10. *Apple ayrıca RT ve Sputnik'i uygulama mağazası AppStore'dan kaldırdı.*
11. *ABD'nin en büyük elektronik çip üreticileri Intel ve AMD'nin yanı sıra Güney Koreli Samsung ve Tayvanlı TSMC Rusya'ya tüm çip arzını kesti.*
12. *Giyim devi Nike Rusya'daki mağazalarını kapatma kararı alırken H&M grubu ise ülkede tüm satışlarını durdurdu.*
13. *Twitter Rus devletiyle bağlantılı medya kuruluşları tarafından paylaşılan tweetlere uyarı ekleyeceğini duyurdu*
14. *Netflix, Rusya'daki bütün hizmetlerini durdurdu.*
15. *İnternet üzerinden ödeme sistemi PAYPAL, Rusya'daki hizmetlerini durdurdu. EBAY, Ukrayna ve Rusya'ya kargo göndermeme kararı aldı. Moody's, Rusya'daki ticari çalışmalarını durdurdu.*
16. *Spotify, Rusya ofisini kapattı, RT ve Sputnik'e ait içerikleri platformdan kaldırdı.*

(Görevli Yazar,2022)

Ukrayna'ya yapılan tüm bu yaptırımlarla birlikte Rusya 22 Şubat'tan itibaren 6 bin 918 yeni yaptırıma maruz kaldı. Rusya'ya uygulanan yaptırımların sayısı toplamda 9 bin 672'ye ulaştı(Anadolu Ajansı,2022). Tüm bu yaptırımlara karşı Rus hükümeti ciddi tepkiyle karşılaşmış olsalar da Ukrayna'yı işgal etme fikrinden vazgeçmiş değiller. Aksi halde Rus halkı olayların en başından beri Rus hükümetinin bu tavrına karşılar, özellikle yapılan bu şirket bazından yaptırımlarla birlikte isyanlarını daha da artması kuvvetle muhtemel.

Çin 1949 yılından 1978 yılına kadar ki komünist rejimle dışa kapalı bir şekilde yaşarken Tayvan adasının onlara ait olduğunu savunmaktaydı. 1978 yılından sonra ilişkilerini tazelemiş olsalar da geçmiş yılları hesabı katarak savundukları sebepten vazgeçmeyen Çin, Tayvan Adasının kendilerine ait olduklarını savunmaktadır.

Rusya Ukrayna müdahalesi sonra yanından gördüğünü en büyük müttefik Çin hükümeti oldu, lakin Çin hükümeti yaşanan tüm gelişmelere karşı ekonomik ve güvenlik önemlerini genişletildiği düşünülmekte. Gelirini dış ticarete yükseltmeyi hedefleyen Çin hükümeti, Çin'in ihracatı 2020'da bir önceki yıla göre yüzde 3,6 artarak 2,6 trilyon dolara yükseldi(B.Ortahamamcılar,2022). Böylesine ciddi anlamda ihracatı yüksek tutan ve üretimde lider olan bir ülkenin, olası Tayvan müdahalesinde ciddi sorunlarla karşılaşacağı belli, lakin "Ticaret Savaşının" başlangıç sebeplerinden de olan Fikri ve sınai haklarını ihlal ederek üretim yapması, ülkenin üretimine engel olmayacaktır.

23 Mart 1996 yılında Tayvan ilk doğrudan seçimi kazanan Cumhurbaşkanı Lee Teng-Hui kazandığında Çin Hükümeti bu durumda rahatsız olup Deniz Donanmasıyla Tayvan'a gözdağı vermek için Tayvan'ın kıyılarını bombalar. Demokrasi yanlısı ABD Hükümeti Başkanı Bill Clinton, güçlü bir donanma göndererek Çin'in bu hareketini engellemiş Tayvan Hükümeti ile aralarındaki diplomatik bağı güçlendirmişti. Çin hükümeti yaşanan bu durumu unutmamış günümüzde Çin kıta sahanlığı bölgesinde yapay adalar yapıyor ve bu adalara askeri uçak pisti, donanma limanı füze rampaları ve askeri birliklerin kalabilecekleri yapılara yaparak, Çin kıyı şeridi korumak ve olası ABD donanması karşısında kendisini güvence altına alma peşinde. ABD'nin tamamen kendi çıkarları peşinde olduğu Güney Çin denizinde keşfedilmeyi bekleyen hidrokarbon rezervleriyle bölgede hakimiyet kurma peşinde. Çin'in saldırgan bir tutumla hareket ettiğini iddia edenlere karşılık Çin'in geliştirdiği uyumlu dünya ya da barışçıl gelişim

gibi politikalar ve 2002’de imzalanan Güney Çin Denizi’nde Tarafların Davranış Bildirisi gibi anlaşmalar Çin’in bölgedeki anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözmek istediğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilir (C.Pekcan,2017,s73).

ABD Hükümeti Tayvan’ın bağımsızlık mücadelesiyle bölge kendini göstermekte olsa da, aslen Japonya’dan Filipinlere kadar olan deniz bölgesinde Tayvan adasının jeopolitik konumuyla merkezde bulunuyor olması, ABD için hayati değerlere sahiptir. Birinci Ada Zincirinin merkezinde bulunun Tayvan’ın düşmesi bölgenin Çin hakimiyetine geçmekte olmasına neden olacaktır. Tayvan ABD’yle ilişkileri iyi tutarsa ve olası Çin müdahalesi gerçekleşirse, Birinci Ada Zincirinin hakimiyetiyle bölgeyi abluka altına alabilir ve İhracatının büyük çoğunluğu deniz yoluyla olan Çin’in ekonomik acıdan zor sokabilir.

Çin Halk Cumhuriyeti teknolojik açıdan kapalı bir kutu olarak tabir edilebilir, bunun asıl nedeni ülke içinde Facebook, Instagram, Twitter vb. genel anlamda popüler olan uygulamalar, Çin Halk Cumhuriyeti’nde az kullanılan ya da kullanılmayan sosyal paylaşım ağlarının başında Facebook gelmektedir. Katılımcıların hepsine (%100) göre Facebook ülkede az kullanılmakta ya da hiç kullanılmamaktadır. Bununla birlikte katılımcıların %80’ine göre Instagram, %80’ine göre Twitter ve %60’ına göre de Youtube, Çin Halk Cumhuriyeti’nde az kullanılan ya da kullanılmayan ağlardır (S. Kalaman, E. Kaya, Ü. Kaya, 2018:115-116). Rusya yapılan şirket bazlı sosyal medya platformlarının ülkeden çıkışlarına bakarsak, Rus halkının sosyal medya kullanımı ciddi oranda etkiledi, bu platformlar üzerinden gelir kazanan halkın bir kesimi ciddi oranda etkilendi. Lakin Çin Halk Cumhuriyetinde Facebook, Instagram, Youtube ya da Google gibi büyük sosyal medya ve arama motoru olan şirketlerin ülkede faaliyet göstermedikleri gibi Çin’in kendi uygulaması olan WeChat, Baidupedia, QQ, Sina, Weibo uygulamalarla kendilerine para transferi yapabiliyor, alışveriş yapabiliyor, arama motoru olarak kullanılabiliyor, video ya da müzik dinlemek gibi imkanlar sağlayan süper uygulamalar olarak kullanıyorlar.

Ekonomik açıdan bakarsak Çin’in SWIFT programından çıkarılmasına karşın elinde 2015 yılında hazırladığı Sınır-Aşırı Bankalar Arası Ödeme Sistemi (CIPS) bulunmakta. Çinli devlet bankalarının, yeni Hong Kong ulusal güvenlik yasasının uygulanmasında dahil bulunan yetkililere hizmet veren bankaları cezalandırabilecek ABD yaptırımları beklentisiyle acil durum planları hazırladığına ilişkin haberlerin geçtiğimiz ay basına yansımalarının ardından, konuyla ilgili bir rapor yayımlandı. Raporda, *“Düşmana indirilecek iyi bir yumruk, bizi düşmandan gelecek yüzlerce yumruktan kurtaracaktır. Zihinsel ve pratik olarak önceden*

hazırlanmamız gerek'' ifadesine yer verildi. Raporda ayrıca ABD'nin bazı Çin bankalarının dolarla yapılan işlemlere erişimini kısıtlamak gibi uç bir önlem alması halinde, Çin'in dış kambiyo kontrollerinde çapa para birimi olarak ABD dolarını kullanmaktan vazgeçmeyi de değerlendirmesi gerektiği belirtildi. Raporda dile getirilen bir diğer öneri ise, Çin'in Avrupa Birliği'nin ABD yaptırımlarına maruz kalan İran ile ticari ve iktisadi ilişkilerini sürdürmesini sağlayan AB Engelleme Tüzüğü benzeri bir yasa çıkarması oldu. Çin CIPS takas sistemini, yuanın uluslararası kullanımını kolaylaştırmak amacıyla 2015 yılında kullanıma sokmuştu. Çin Merkez Bankası'nın denetiminde olan CIPS sisteminin işlem hacmi 2019 yılında günde 135,7 milyar yuana (19,4 milyar dolar) ulaşırken, 96 ülkenin sisteme dahil olduğu belirtiliyor (Sol Gazate,2020).

Rusya-Ukrayna krizini, Çin –Tayvan krizinden ayıran en büyük fark müdahale edilen ülkelerin Batı için önemidir. Ukrayna, eski Sovyet teknolojisine sahipken, Tayvan günümüzde Dünya'nın çip üretim pazarının %65' ine sahiptir. Ukrayna ile Batı'nın ciddi bir pazarı bulunmazken, Batılı markaların teknoloji ve üretim antlaşmalarına teknoloji desteği sağlayan Tayvan'ın önemi tartışılmazdır. Rusya Ukrayna ile ciddi ölçüde kara sınırına ve ayrılıkçı gruplara sahipken, Tayvan, Çin anakarasından bağımsız ada ülkesi konumundadır. Buna karşın Çin, Tayvan'ın Çin'e bağlı bir eyalet olduğunu iddia etmektedir. 2016 yılında Tayvan'ın bağımsızlığını ilan edeceğini duyurmasının ardından başlayan Çin-Tayvan gerilimi, Tayvan'ın bağımsızlığını savunan ve askeri yardımlarda bulunan ABD ile Çin'i karşı karşıya getirdi. Karşılıklı bağımlılık açısından bu durum bütün dünya ekonomisini ve üretimini etkileyecek düzeydedir. Çin anakarasını koruyan birinci adalar zincirinde bulunan Tayvan, Çin'in denizden gelebilecek tehlikelere karşı korunması açısından hayati öneme sahiptir. Çin Halk Cumhuriyeti anayasasına göre Tayvan'ın diplomatik yollarla Çin'e katılması olanaksızdır, eğer gerekirse tek çözüm yolu askeri müdahale ile Tayvan'ı Çin'e ilhak etmektir. Bu ihtimale karşın Tayvan yıllardan beri olası müdahaleye karşı tedbir alarak adayı savunma savaşına hazırlamıştır. Birçok askeri uzmana göre, Tayvan olası müdahalede Çin ilerleyişini yavaşlatmak ve ABD' den gelecek yardımları beklemek zorunda kalacaktır. İki kriz karşılaştırıldığında, Rusya'nın, Ukrayna üzerindeki hakimiyeti ve etki alanı ile Çin'in Tayvan üzerindeki hakimiyeti arasında ciddi farklar vardır. ABD ve NATO kuvvetleri Ukrayna'ya tam anlamıyla müdahale edemezken olası Tayvan- Çin savaşına tam anlamıyla müdahale edebilecektir.

Sonuç

Rusya-Ukrayna krizinin başlamasından bu yana, 4 Şubat'ta Moskova ile "sınırsız ortaklık" ilan eden Pekin'in adımları dikkatle izleniyor. ABD'nin dünya üzerindeki kötü etkisi olarak tanımladıkları durumu dengelemek amacıyla derin bir stratejik ortaklık olarak açıklanan bu ilan, Çin Cumhurbaşkanı XiJinping'in Pekin'deki Kış Olimpiyat Oyunları açılış gününde Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin'i ağırladığı sırada yapılmıştı. NATO'nun genişlemesi kınanırken, işbirliği için yasaklı hiçbir alan olmadığına dikkat çekilmişti. Aynı gün Rus devlet enerji kurumu Gazprom ile Çin Ulusal Petrol Şirketi CNPC arasında yılda ilave 10 milyar metreküp Rus gazının sevkiyatı için de 30 yıllık bir anlaşma imzalanmıştı. Çin, Rusya ile 4 bin 100 kilometreden uzun bir sınır paylaşıyor. Doğuda sınır güvenliği konusunda Pekin'e duyduğu güven, Moskova'nın Batı sınırlarına rahatlıkla asker yığabilmesinin nedenlerinden biri. İki ülke ortak deniz tatbikatlarında da yer alıyor. Çin, Rusya'dan jet motorları dahil askeri teknoloji satın alıyor. Ancak uzmanlar, bu beş ilke bağlamında Çin'in Rusya'yı ya da herhangi başka bir ülkeyi askeri olarak desteklemesini gerçekçi bulmamaktadır.

Ukrayna'nın en büyük ticaret ortağı ise Çin. Ancak aynı durum Çin için geçerli değil. Çin'in Rusya ile ticaretinin Ukrayna ile ticaretinin 10 katını bulmaktadır ancak Kiev ile Pekin arasındaki ilişkilerin ekonomik olarak başka açılardan önemli olduğuna dikkat çekilmektedir. Ukrayna tarım ürünleri kategorisinde artan şekilde Çin'e önemli bir tedarikçi olmuştur. Ukrayna, Çin'in Avrasya kıtasındaki devasa yatırım projesi "Kuşak-Yol" girişimi için bir merkez konumundadır. Dolayısıyla Ukrayna, Çin'in genel dış ticaretinde stratejik olarak önemli bir konuma sahiptir. Yani Çin'in Avrupa ile ekonomik ilişkisi açısından da Ukrayna çok önemli. Bu nedenle barışçı bir çözüm, Çin'in ekonomik çıkarına" değerlendirmesinde bulunabiliriz.

Ukrayna-Rusya savaşı çözülmez ise Çin denge politikasını devam ettirebilirliği tartışma konusudur. Kısa vadede Çin, iki ülke arasındaki çok yakın ekonomik ticaret ve enerji bağları ve potansiyel olarak askeri bağları göz önüne alındığında, Rusya'nın güvenilir dış dostu olmak istiyor. Bu nedenle, Çin'in şu anda Rusya'nın Ukrayna'daki stratejik hedeflerine ulaşmada üstünlüğünü görmekten çıkarı var.

Çin Halk Cumhuriyetinin başına Deng Şiaoping geçmesiyle birlikte, istikrarlı bir şekilde gelişimini ve yükselişini sürdüren Çin, Günümüz şartlarında göstermiş olduğu yüksek değerli üretim ve insan gücüyle ABD ve AB için tehdit olarak görülmekte. Özellikle ithalat kısmında dışa bağımlığı az olan bu ülkenin, ihracat kısmında bir çok ülkenin Çin'e bağlı olduğu bir ülke konumunda. Neredeyse her şeyin üretildiği bu ülkede ihracat geliri ülkenin ana gelir kaynağı

gibidir. Olası Tayvan müdahalesi karşısında Çin hükümetine yapılabilecek en büyük yaptırım ve ambargo Çin'den ithalat yapan ülkelere yapılacaktır.

Birinci ada zinciri olan Filipinler, Tayvan, Japonya ve Güney Kore'nin deniz şeridinde Çin'in kıştırması ABD'nin işe gelmekte. 1996 yılında Tayvan adasının kıyı şeritlerini vurduğu tatbikatla ABD'nin dikkati çekmiştir ve o zamanın süper gücü ABD bölgeye gönderdi görkemli filosuyla durumu bertaraf etmişti. Çin yine böyle bir durum yaşanmaması adına Kıyı şeritlerine yapmakta olduğu yapay adalarla kısmi önemlerle almakta.

Rusya- Ukrayna krizin yaşanmasıyla birlikte aslında en büyük probleminde ortaya çıktığını görmekteyiz. Avrupa'nın ambarı olarak görülen Ukrayna, savaş sonra yaşanan tahıl sevkiyatının büyük sıkıntılarıyla hem Avrupa da hem de Afrika'ya sıçrayan kıtlık ortaya çıkmıştı. Çin bu durumu fark etmiş olacak ki tahıl ve gıda stoku yapmaya başladılar. ABD Tarım Bakanlığı Çin'in 2022'de tahıl stokunu sürdüreceğini tahmin ediyor. Bu gerçekleşirse küresel mısır rezervlerinin yüzde 69'u, pirinç rezervinin yüzde 60'ı ve buğdayın yüzde 51'i Çin stoklarında olacak (Yeniakit, 2022)

Çin Komünist Partisi'nin en çok endişelendirecek şey, bu olanların kendi halkını ve onların dünya görüşünü ne şekilde değiştirebileceği. Bu nedenle basında ve sosyal medyada Ukrayna'nın durumuyla ilgili konuşmaları manipüle ve kontrol ediyor. Tayvan'ın konuya karışması uzun sürmeyecekti. Kendi kendini yöneten ada, Parti tarafından aslında anakarayla birleşmesi gereken isyankar bir eyalet olarak görülüyor. Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kendi ulusları için kullanan milliyetçiler, Çin'in Twitter yerine kullandığı sosyal medya uygulaması Weibo'da yaptıkları paylaşımlarda bu durumu "Tayvan'ı geri almak için en iyi şans" olarak gördüklerini yazdılar. Çin hükümeti son günlerde Rusya'ya yaptırım uygulanmasını reddederken Tayvan'ı zorla ele geçirmeye çalışırsa, ki bu kanlı ve maliyetli olacak, benzer bir muamele görebileceğini biliyor. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Chunying Hua, Pekin'de düzenli bir basın toplantısında, Çin'in hiçbir zaman yaptırımların sorunları çözmenin en iyi yolu olduğunu düşünmediğini söyledi (McDonell, 2022).

Ticaret Savaşlarına çözüm yolu olarak görülen "Kuşak Yol" Projesiyle deniz, kara ve hava yoluyla Avrupa, Orta Asya, Afrika, Latin Amerika dahil olmak üzere bir çok kıtayı içine alacak olan bu ticaret yolu vasıtasıyla jeopolitik konumu kritik olan bir çok ülkeyle yakın temas halinde bulunuldu.

Bu temaslarla az gelişmiş ülkelere yoğun yatırımlarla Liman, Havaalanı, Karayolları yapımı veya tamiri, Konut siteleri üretimi gibi bir çok alanda finans sağlayıp, bu projelerin inşa sürecini Çinli şirketler ve işçilerle birlikte kısa süre içerisinde bitiriyor. Çin'in insan gücünü ve kültürel yayılmacılığının bir göstergesidir. Kısa sürede tamamladıkları bina ve yapıları Çinli şirketlere verilmesi, Çinli işçilerin çalışması ve yatırımın yapıldığı ülkelerde Çin mahallelerinin oluştuğu görülmekte. Olası savaş sonrası yaptırım başında gelecek olan Kuşak yolu yaptırımın en büyük zararı yatırımı alan 3.sınıf ülkelerini alacağı tahmin edilmekte. Sadece ticaret savaşlarının ortaya çıkardığı 700 milyar dolarlık zararın büyük kısmını, yaşanan bu gelişmenin dışındaki ülkelere yansıdığına bakarsak eğer, bu yaptırımla birlikte ülkelerin ekonomik iflasını görmek mümkün olabilir. Bu savaşları büyük devletleri etkilemekten çok, büyük devletler tarafından modern sömürgecilik esiri olan bu ülkeleri etkileyeceği gözlenmektedir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı, Çin-ABD ticari müzakerelerinin odağı “Made in china 2025” 15.02.2019 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-abd-ticari-muzakerelerinin-odagi-made-in-china-2025/1393541>, erişim tarihi 01.11.2022.

Anadolu Ajansı, Rusya’ya yapılan yaptırımlar 10 bine dayandı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusyaya-uygulanan-yaptirim-sayisi-10-bine-dayandi/2568150>, erişim tarihi 21.10.2022.

Şanlı O. & Ateş İ. (2020) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 82-90.

Sandıklı A. (2009) “GELECEĞİN SÜPER GÜCÜ ÇİN” Bilge Strateji, Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009, 41-46.

Anadolu Ajansı, Tahıl Koridoru anlaşmasının 3 önemli etkisi, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/tahil-koridoru-anlasmasinin-3-onemli-etkisi/2681015>, erişim tarihi 21.10.2022.

Cri Online, Çin tahıl güvenliğine Büyük Önem Veriyor, <https://turkish.cri.cn/2022/10/15/ARTIV0YDes2GHLqcb7BZkz18221015.shtml>, erişim tarihi 24.10.2022.

BBC, Tayvan-Çin gerilimi:Grafiklerle Krizi anlama rehberi, 03.08.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-62403612>, erişim tarihi 25.10.2022

BBC, Çin Halk Cumhuriyeti 70 yaşında: “Ekonomik mucize” nasıl gerçekleşti? 01.10.2019 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49880943>, Erişim tarihi 11.10.2022

Euronews, Çin yüksek kamu borcu ve pandemiye rağmen 2021’de savunmaya 210 milyar dolar ayıracak, 05.03.2021 <https://tr.euronews.com/2021/03/05/cin-yuksek-kamu-borcu-ve-pandemiye-ragmen-2021-de-savunmaya-210-milyar-dolar-ay-racak>, erişim tarihi 17.10.2022

Euronews, <https://tr.euronews.com/2022/01/27/rusya-ukrayna-y-iscal-ederse-nato-ne-yapabilir> (erişim tarihi:21.10.222)

Pişkin S. Türkiye Otomotiv Sanayii Rekabet Gücü ve Talep Dinamikleri, Ocak 2017

Otomotiv Sektörü , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, erişim tarihi 27.10.2022

https://www.tskb.com.tr/i/content/3081_1_Otomotiv%20Sektor%20Raporu.pdf,

Anadolu Ajansı, Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımlar ne derece etkin olabilir? 04.03.2022

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/-rusyaya-karsi-ekonomik-yaptirimlar-ne-derece-etkin-olabilir/2523774>, erişim tarihi 27.10.2022

Turhan İ. “ABD-ÇİN İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TAYVAN SORUNU” Düzce

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 1. Temmuz 2016,s82-94

Anadolu Ajansı, Tartışmalar Odağındaki ada: Tayvan, 02.08.2022

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tartismalarin-odagindaki-ada-tayvan/2651332>, erişim tarihi 01.11.2022

Euronews, Çin ticaret savaşları ve pandemiye rağmen 535 milyar dolar ile rekor ticaret fazlası

verdi,14.01.2021 [https://tr.euronews.com/2021/01/14/cin-ticaret-savaslar-ve-pandemiye-](https://tr.euronews.com/2021/01/14/cin-ticaret-savaslar-ve-pandemiye-ragmen-535-milyar-dolar-ile-rekor-ticaret-fazlas-)

[ragmen-535-milyar-dolar-ile-rekor-ticaret-fazlas-](https://tr.euronews.com/2021/01/14/cin-ticaret-savaslar-ve-pandemiye-ragmen-535-milyar-dolar-ile-rekor-ticaret-fazlas-)

[verdi#:~:text=Perşembe%20günü%20açıklanan%20gümrük%20verilerine,2%2C6%20trilyon%20dolara%20yükseldi.](https://tr.euronews.com/2021/01/14/cin-ticaret-savaslar-ve-pandemiye-ragmen-535-milyar-dolar-ile-rekor-ticaret-fazlas-), erişim tarihi 01.11.2022

Pekcan C.ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE GÜNEY ÇİN DENİZİ KRİZİNİN

DEĞERLENDİRİLMESİ, erişim tarihi 22.10.2022 s55-70

Aydınlık Gazetesi, Erçin R. Rusya'nın SWIFT'ten çıkarılması yeni sistemi doğurur,

<https://www.aydinlik.com.tr/haber/rusyanin-swiften-cikarilmasi-yeni-sistemi-dogurur-303496>, erişim tarihi 22.10.2022

Eğilmez M. SWIFT Sistemi ve Rusya'nın Dışlanması, 27.02.2022

<https://www.mahfiegilmez.com/2022/02/swift-sistemi-ve-rusyann-dslanmas.html>, erişim tarihi 02.11.2022

https://www.mfa.gov.cn/web/fyrbt_673021/202202/t20220224_10645295.shtmlBush

Doktrini olarak da geçiyor. Önleyici saldırı (PreemptiveandPreventive Attack) için

link: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2006/RAND_MG403.pdf

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=397601

Çin Ticaret Bakanlığı (2022). Çin-Rusya ticari-ekonomik iş birliği derinleşmektedir. Alınan yer: <http://www.crc.mofcom.gov.cn/article/marketsearch/hezuo/202202/424221.html>. Erişim tarihi: 29.10.2022.

Çin Dışişleri Bakanlığı (2022). 24 Şubat 2022 tarihindeki Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü HuaChunying'in olağan basın toplantısı. Alınan yer: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/2511_665403/202202/t20220224_10645282.html. Erişim tarihi: 28.03.2022.

Çin Ticaret Bakanlığı (2022). Çin-Rusya ticari-ekonomik iş birliği derinleşmektedir. Alınan yer: <http://www.crc.mofcom.gov.cn/article/marketsearch/hezuo/202202/424221.html>. Erişim tarihi: 29.10.2022.

<https://www.eurasian-research.org/publication/rusya-ukrayna-savasinin-cine-olas-etkileri/?lang=tr> erişim tarihi:25.10.2022

<https://www.voaturkce.com/a/ukrayna-rusya-savasta-%C3%A7in-in-tutumu-neden-%C3%B6nemli-/6471580.html> (erişim tarihi29.10.1022)

Rusya-Ukrayna Savaşı ve BM'nin Savaşta Etkileri

Gaye Nur PASLI, Nafi Emre ÇELİK, Aziz SEVİNÇ, Fatma ÇİFTÇİ, Eray YILMAZ •

Birleşmiş Milletler Kısa Tarihçe

Birleşmiş Milletler uluslararası barış ve güvenliği sağlamak, devletler arasında dostane ilişkileri desteklemek, kalkınmayı, insan haklarını geliştirmek ve yeninde 2.Dünya savaşı ya da büyük çaplı savaşları çıkmasını önlemek amacıyla 1945 yılında Amerikan Birleşik Devletleri Başkanı Franklin D. Roosevelt'in fikri öncülüğüyle kurulmuştur. Türkiye Birleşmiş Milletler'i kuran 51 kurucu üye arasındadır. Birleşmiş Milletler Şartı, 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Birleşmiş Milletler Şartı'nın 2. maddesi, "insan hak ve temel hürriyetlerine saygının geliştirilmesini örgütün amaçları arasında saymıştır. Şart'ın Başlangıç kısmında ve diğer maddelerinde de insan haklarına ilişkin atıflar yapılmıştır. Bu atıflar, Birleşmiş Milletler'in "insan hak ve temel hürriyetlerine saygının geliştirilmesi" amacını nasıl gerçekleştireceğine ilişkindir.¹

Birleşmiş Milletler'in bu yöndeki çabaları, insan hakları sözleşmeleri, bildirgeler ve rehberler gibi diğer belgeler ve insan hakları denetim usullerinden oluşan kapsamlı ve sürekli gelişen bir yapıyı ortaya çıkartmıştır.

Birleşmiş Milletler'in ana organları;

1. Genel Kurul
2. Güvenlik Konseyi (BMGK)
3. Ekonomik ve Sosyal Konsey (EKOSOK)
4. Vesayet Konseyi
5. Uluslararası Adalet Divanı
6. BM Sekreteryası'dır.

Ayrıca BM'ye üye ülke sayısı 193'tür.

• Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2. Sınıf öğrencileri.

Güvenlik Konseyi (BMGK)

Güvenlik Konseyi, BM Antlaşması uyarınca uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından birincil sorumluluğa sahiptir.² BM'nin 15 Üyesi (5 daimi ve 10 daimi olmayan üyesi) vardır ve her üyenin bir oy hakkı vardır. Antlaşma uyarınca, tüm Üye Devletler Konsey kararlarına uymakla yükümlüdür. Güvenlik Konseyi, barışa yönelik bir tehdidin veya saldırı eyleminin varlığının belirlenmesi hususlarında liderlik eder. Bir anlaşmazlığın taraflarını, anlaşmazlığı barışçıl yollarla çözmeye çağırır ve düzeltme yöntemleri veya çözüm koşulları önerir. Bazı durumlarda Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğini korumak veya yeniden tesis etmek için yaptırımlar uygulamaya başvurabilir veya hatta güç kullanımına izin verebilir. Güvenlik Konseyi'nin her ay dönen ve değişen bir Başkanlığı vardır.³ Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesinde 5 daimi üyelerinin (İngiltere, Fransa, ABD, Rusya ve Çin) Veto yetkileri varken bir diğer geçici süreliğine daimi olmaya 10 üye ülkelerin böyle bir hakları mevcut değildir.

Madde 2/4 e göre: “Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.”⁴ Yani bu madde şu anlama gelmektedir, devletin diğer bir devletin Toprak bütünlüğüne ya da bağımsızlığına karşı herhangi bir şekilde kuvvet kullanımını yasaklamıştır.

Peki Rusya neden Ukrayna'nın Toprak bütünlüğünün kurulmasına yönelik saygı duymuyor? Birleşmiş milletleri 39. maddesi ise güvenlik konseyi barışın bozulduğunu saptarsa uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için 41 ve 42 maddeler uyarınca tavsiyelerde bulunması gerektiğini aktarır. Ancak uluslararası barış ve güvenliğini bozup küresel anlamda barış ve İstikrar ortamını tehlike ortamına sokan ülke ise Rusya'dır

41 ve 42 maddelerden söz edecek olursak

Madde 41- Güvenlik Konseyi, kararlarını yerine yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir. Madde 42- Güvenlik Konseyi, 41. Madde 'de öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir.

Yani özetleyecek olursak 41. madde uluslararası barışın bozulduğu durumlarda askeri güç kullanmadan ekonomik, politik veya hukuksal yaptırımlar ve benzeri uygulamadan bahseder,42 madde ise 41 maddenin yetersiz kaldığı durumlarda zor kullanarak silahlı kuvvet kullanımını uygulanmasından uluslararası barışı korumak için bahseder. İşte tamda bu durumda Rusya-Ukrayna savaşına Birleşmiş Milletler barış güçlerinin müdahale edebilmesi için daimî üyelerinin hiçbirinin veto etmemesi gerekir. Daha öncede değinildiği üzere güvenlik konseyinin 5 daimî üyesinin veto hakkının olduğu ve bu 5 daimî üyenin herhangi tek bir üyesi alınacak kararı veto etme yetkisine sahiptir. Tam olarak Birleşmiş Milletler'in çıkmazı da tam olarak bu noktada başlamaktadır, çünkü 5 daimî üyeden biri de Rusya'dır ve Rusya kendisinin direkt 1.dereceden içinde bulunduğu bu savaş sürecinde Birleşmiş Milletler barış güçlerinin savaşa müdahale etmemesi için veto yetkisi kullanmaktan çekinmemekte ve sistemin kilitlenmesine doğrudan sebebiyet vermektedir. Halbuki savaşa taraf olan bu iki ülkede Birleşmiş Milletlere üyedir ve Rusya veto hakkını kullandığında savaşa hiçbir şekilde müdahale edilemiyor. Aslında sistemin ne kadar yanlış oldu temeller üzerine kurulduğunu Rusya Ukrayna Savaşı'nda daha net bir şekilde görebiliyoruz. Birleşmiş Milletler sadece savaşı kazanan ülkelerin (2.Dünya Savaşı) lehine değil, bunun yerine uluslararası sistemde barış ve istikrarın daha nitelikli düzen içerisinde sağlanabilen bir sistem üzerine kurmuş olsaydı şu an belki de böyle bir savaş olmayacaktı. Bunun en somut yapısal örneği ise yine tekrar olarak, küresel çapta yaşanan ve galip devletlerin söz sahibi olduğu bir örgütlenmeden çok her üye devletin her alanda eşit söz hakkına sahip olduğu bir yapının gerekliliğidir.

Gelecek zamanda diğer daimî üyelerin başka ülkelere saldırmayacağını garanti olmamakla beraber saldırdığında Birleşmiş Milletler tarafından da barışın sağlanacağını garanti de

yoktur. Bundan dolayı Birleşmiş Milletler şu durumda kendi içerisinde çelişmekle beraber üye ülkelerin de güvenini büyük ölçüde sarsıyor, bundan yola çıkarak Birleşmiş Milletlere duyulan güven konusu tartışılmaktadır.

Nisan 2022'de Birleşmiş Milletler genel kurulu Ukrayna da yaşanan insan hakları konseyinde bulunan üyeliğinin onaylanmasını istemiştir, bu oylamada 93 üye ülke Rusya'nın bu üyeliğinin askıya alınması için evet oyu verirken 24 üye ülke hayır oyu 58 üye ülke çekimser kalmıştır.

Ancak Rusya yapılan insan hakları ihlalini kabul etmemiş ve üyeliğinin askıya alınmasından sonra kendi isteğiyle üyeliğinden feragat etmiştir.

Karar verme sürecinin yavaşlığı ve veto yetkisi nedeniyle bazen ülkeler tek tek veya ittifaklar, meşhur olduğu gerekçesiyle askerî harekât için Birleşmiş milletlerden yetki almadan harekete geçebiliyor ve bu da en çok eleştirilen konular arasındadır.

Örnek olarak ABD'e ve İngiltere 2003 yılında Irak işgaline güvenlik konseyinin açık onayı olmadan gerçekleştirmiştir.

Ukrayna Savaşı: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi nasıl çalışıyor, niçin eleştiriliyor?

Harekete geçmek

Güvenlik Konseyi, her şeyden önce silahlı çatışmaların önlenmesine büyük önem vermektedir, ancak bir çatışma veya ülkeler arası kriz ortaya çıkması durumunda ilk amacı diplomatik bir çözüm bulmaktır.

Çatışma devam ederse, Güvenlik Konseyi ateşkes için çalışabiliyor ve barış gücü askerlerini görevlendirebiliyor.

BM üye ülkelere yaptırım uygulamalarını emredebilir ve saldırıda bulunan bir ülkeye karşı son çare olarak askeri harekât için yetki verebilir.

BM'ye üye devletler, Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymak zorunda.

BM kurulduğu tarihten bu yana kurulma amacını kimi durumlarda yerine getirememiş veya geç getirmiştir, bu durum ise BM'ni eleştirilmesine ve hatta sorgulanmasına bile neden olmuştur.

Birleşmiş Milletlere Yönelik Eleştiriler

BM Güvenlik Konseyi, 1994'teki Ruanda soykırımında olduğu gibi, bir felaket beklendiği halde meydana gelene kadar harekete geçmediği için eleştirildi.⁵

Karar verme sürecinin yavaşlığı ve veto yetkisi nedeniyle, bazen tek tek ülkeler veya ittifaklar, meşru olduğu iddiasıyla askeri harekât için BM'den yetki almadan harekete geçebiliyor.

NATO'nun 1999'da Yugoslavya'ya yönelik bombalama harekâtı, konsey onayı olmadan yapılmıştı.

NATO ülkeleri (özellikle Bill Clinton yönetimindeki ABD) tek taraflı eylemin, Yugoslav güçlerinin Kosova'nın Arnavut nüfusuna yönelik soykırım suçlamalarına yanıt olarak haklı olduğunu iddia etmişti.

Rusya ise Güvenlik Konseyi'nin izni olmadan bombalamanın krizi artırdığını savunmuştu.

ABD-İngiltere'nin 2003'teki Irak işgali de Güvenlik Konseyi'nin açık onayı olmadan gerçekleşti.⁶

Konsey tarafından kabul edilen 1441 sayılı karar, Irak'ın silahsızlandırılmasını ve silah denetçileriyle iş birliği yapmasını talep ediyordu. Fransa ve Rusya da dahil olmak üzere bazı daimî üyeler, ABD-İngiltere'nin 1441'in askeri harekate izin verdiği iddiasına katılmadılar.

Diğer durumlarda, Güvenlik Konseyi daha kararlı adımlar attı.

2006 ve 2015 yılları arasında İran'a nükleer programı nedeniyle bir dizi silah ve silahla ilgili nükleer teknoloji ambargosu uyguladı.

2006'dan bu yana, nükleer silah programı konusunda Kuzey Kore'ye karşı 10'dan fazla karar aldı. Bu ülkeye silah ve askeri teçhizat satışı ile bilimsel iş birliği kısıtlanıyor ve Kuzey Kore nükleer programında yer alan kişilere yaptırım uygulanıyor.⁷

2001 yılında Libya üzerinde uçuşa yasak bölge kurulmasına izin verilmiş ve bu karar dolaylı olarak Kaddafi yönetiminin devrilmesine yardımcı olmuştu.

Ancak Soğuk Savaş fay hatları varlığını sürdürüyor. 2012'de Rusya ve Çin, Orta Doğu'daki önemli bir Rus müttefiki olan Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad rejimine baskı yapmayı amaçlayan bir dizi Güvenlik Konseyi kararını veto etti.

Bugün ise Ukrayna'yı işgaliyle ilgili olarak Rusya'ya karşı Güvenlik Konseyi'ne sunulan herhangi bir önerge, Rusya tarafından veto ediliyor.

BM'den 'Rusya-Ukrayna savaşı Orta Doğu ve Afrika'da gıda krizine neden olabilir' uyarısı

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Guterres, Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşın Orta Doğu ve Afrika'da "gıda krizine" neden olabileceği uyarısında bulundu.⁸

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, BM Güvenlik Konseyine brifinginde, Ukrayna ve Rusya'dan buğday ithalatına bel bağlayan ülkelerin sorun yaşayabileceğine dikkati çekti.

İnsan Hakları İzleme Örgütü: Ukrayna-Rusya savaşı Orta Doğu'da gıda krizini tetikliyor "Mısır, Lübnan, Libya, Somali, Sudan ve Yemen dahil çok sayıda ülke buğdaylarının en az yarısını Ukrayna veya Rusya'dan ithal ediyor" diyen Guterres, "Gıda, yakıt ve gübre fiyatları hızla yükseliyor, tedarik zincirlerinde aksaklıklar yaşanıyor." ifadesini kullandı.

Guterres, bu durumun en çok yoksulları vurduğunu ve dünya genelinde "siyasi istikrarsızlık ve huzursuzluk tohumları ektiğini" söyledi.

Önemli bir buğday üreticisi olan Ukrayna, dünyanın en büyük 5'inci buğday ihracatçısı konumunda bulunuyor.⁹ Rusya ve Ukrayna ise küresel buğday üretiminin yüzde 14'ünü, küresel buğday ihracatının ise yüzde 29'unu karşılamaktadır. Savaşın ilerleyen dönemlerinde Rusya Ukrayna'nın limanlarını ele geçirmesiyle beraber Ukrayna'ya ait tahıl yüklü 2 ihracat gemisinden birini Suriye devletine gönderirken diğer gemiyi ise kendi inisiyatifleri doğrultusunda el koymakla beraber kişisel menfaatleri doğrultusunda hareket ederek küresel çapta ekonomik, gıda vb. alanlarda krize sebebiyet verip ilgili piyasa dengelerini alt üst etmesinden de geri kalmadığını görülmektedir.

Cumhurbaşkanımızın da söylediği üzere "Dünya beşten büyüktür". Sonuç olarak birleşmiş milletlerin Ukrayna Rusya Savaşı'nda barışı sağlamak konusunda başarısızlığı tartışılmaktadır. Özetle; savaşın ne denli korkunç olduğunu anlamak için satırlar dolusu yazılar kitaplar okumaya gerek yok cephede savaşmış herhangi bir askerin yahut çatışmanın arasında kalmış bir sivilin gözlerine sözlerine bakmak yeterli. Ulu önderimizin dediği gibi "savaş zorunlu ve Hayati olmalıdır. Millet in hayatı tehlikeye girmediğe Savaş bir cinayettir."

Kaynaklar:

- 1 <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/25-birlesmis-milletler-genel-bilgi/>
- 2 <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/25-birlesmis-milletler-genel-bilgi/>
- 3 <https://abdigm.meb.gov.tr/www/birlesmis-milletler/icerik/1089>
- 4 <https://cevap-bul.com/uluslararasi-hukukta-bm-ne-yapar/>
- 5 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61009255>
- 6 <https://www.haberler.com/dunya/ukrayna-savasi-birlesmis-milletler-guvenlik-14847422-haberi/>
- 7 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61009255>
- 8 <https://www.karar.com/ekonomi-haberleri/bm-rusya-ukrayna-savas-gida-krizine-neden-olabilir-1657535>
- 9 <https://www.ntv.com.tr/galeri/ukrayna-savasi/rusya-ukrayna-savasi-dunyada-market-raflarini-bosaltiyor,0dB00hzTZ0-7DYhaR3rEaA>